

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
Філологічний факультет
Кафедра іноземної філології та освітніх технологій

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРМЕДІАЛЬНОГО АНАЛІЗУ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СТАРШИХ КЛАСАХ

Робота на здобуття
освітнього ступеня «магістр»
спеціальності 014 Середня освіта
(Англійська мова та зарубіжна література)
магістрантки ІІ курсу, групи МА21
Гулієва Д.О

Науковий керівник:
доктор педагогічних наук, професор
Лілік О.О

Чернігів 2025

Роботу подано до розгляду « ____ » _____ 20 ____ року

Магістрантка _____

Дарина ГУЛІЄВА

Науковий керівник _____

Ольга ЛІЛІК

Рецензент _____

Юлія ШАРАПОВА

Кваліфікаційна робота розглянута на розширеному засіданні кафедри
іноземної філології та освітніх технологій

протокол No ____ від « ____ » _____ 20 ____ року

Магістрант допускається до захисту роботи в екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри іноземної філології

та освітніх технологій _____

(прізвище та ініціали)

Магістерська робота на тему
«Методика застосування інтермедіального аналізу на уроках
зарубіжної літератури в старших класах»

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРМЕДІАЛЬНОГО АНАЛІЗУ НА УРОКАХ ЗЛ У СТАРШИХ КЛАСАХ	8
1.1. Поняття інтермедіальності, її ознаки в художньому творі.....	8
1.2. Інтермедіальність як інтерпретаційна основа для літературознавчих досліджень.....	12
1.3. Методичні бар'єри для застосування інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури	19
РОЗДІЛ 2	26
.....	26
2.1. Хід експериментально-дослідної роботи.....	26
2.2. Стан досліджуваної проблеми в шкільній практиці	32
2.3. Методика використання інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури в старших класах.....	37
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58

ВСТУП

Актуальність теми. Інтермедіальність як концепція взаємодії різних видів мистецтва набула широкого застосування у літературознавстві, культурології та мистецтвознавстві. Її використання у шкільному викладанні літератури відкриває нові можливості для осмислення художніх текстів через взаємозв'язки з живописом, кіно, музикою та театром. В умовах розвитку візуальної культури та інформаційного суспільства методи аналізу літературних творів потребують адаптації до нових викликів, зокрема інтеграції різних мистецьких практик у освітній процес. Інтермедіальний аналіз дозволяє формувати в учнів комплексне уявлення про художній твір, розширюючи межі його інтерпретації за рахунок звернення до суміжних мистецьких сфер. Такий підхід сприяє розвитку критичного мислення, формує здатність учнів до аналітичного осмислення текстів і глибшого занурення у їхній зміст. Використання інтермедіального аналізу у старших класах шкіл сприяє підвищенню рівня засвоєння літературного матеріалу, створює умови для активного залучення учнів до творчих дискусій та покращує розуміння міжмистецьких зв'язків.

Проблема застосування інтермедіального аналізу у шкільній літературній освіті потребує розробки ефективних методик та технологій, що дозволять зробити освітній процес більш гнучким, інтерактивним та відповідним до потреб сучасних учнів. Аналіз взаємодії літератури з іншими видами мистецтва дає можливість урізноманітнити форми роботи на уроках, залучити учнів до проєктної діяльності, а також розвивати їхню здатність до творчого мислення та самостійного дослідження художніх текстів.

Проблема інтермедіальності як методу аналізу літературних творів широко розглядається у сучасних літературознавчих та педагогічних дослідженнях. У працях Авраменка О. висвітлюються основні підходи до викладання української літератури в школі, що враховують взаємозв'язок літератури з іншими видами мистецтва. Анхим О.І. досліджує художню

інтерпретацію як чинник літературної творчості, що є основою для розгляду інтермедіальності як аналітичного методу.

Безусяк І.А. та Закалюжний Л.В. аналізують специфіку екранізації як феномену інтермедіальності, досліджуючи, як кінематографічні адаптації літературних творів можуть бути використані в освітньому процесі. Генералюк Л. звертає увагу на взаємодію літератури та мистецтва, розглядаючи їхній вплив на формування читацького досвіду. Гундорова Т. досліджує зв'язки між літературою та медійним простором, що дозволяє зрозуміти, яким чином цифрові технології можуть інтегруватися у процес викладання літератури.

Питання застосування інтермедіального аналізу у школі розглядається у дослідженнях Вишневської О., яка аналізує методику використання екранізацій художніх творів у процесі вивчення польської літератури. Праці Гонюк О.В. та Нощенко Ю.Г. містять практичні рекомендації щодо застосування інноваційних технологій під час аналізу літературних текстів.

Об'єктом дослідження є процес застосування інтермедіального аналізу в шкільному курсі зарубіжної літератури.

Предметом дослідження є методичні підходи до використання інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури в старших класах.

Мета дослідження – розробити методику застосування інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури у старших класах, визначити її ефективність та виявити шляхи вдосконалення методичних підходів.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- проаналізувати поняття інтермедіальності та її складові в художньому творі;
- визначити інтермедіальність як основу для літературознавчих досліджень;
- оцінити стан досліджуваної проблеми у шкільній практиці;

- розробити методичні підходи до застосування інтермедіального аналізу у процесі викладання зарубіжної літератури;
- провести експериментальне дослідження ефективності запропонованої методики та оцінити її результати.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз і синтез педагогічної і науково-методичної літератури, теоретичне узагальнення педагогічного досвіду з метою з'ясування стану та основних підходів до розв'язання досліджуваної проблеми в науці й практиці роботи вчителів; аналіз навчальних програм, посібників, шкільних підручників, публікацій науковців-методистів і вчителів-практиків з метою відбору ефективних методик застосування інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури в старших класах; емпіричні: спостереження за освітнім процесом, педагогічний (констатувальний, формувальний етапи) експеримент; методи кількісного та якісного аналізу отриманих даних.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що вперше розроблено методику застосування інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури в старших класах, яка інтегрує міждисциплінарні зв'язки між літературою, живописом, музикою та кіномистецтвом. Обґрунтовано ефективність порівняльного та структурно-функціонального підходів у поєднанні з інтермедіальним аналізом для розвитку аналітичного та творчого мислення учнів. Виявлено закономірності впливу інтермедіальних включень на сприйняття художнього тексту, рівень самостійного пошуку міжмистецьких зв'язків та творчі навички учнів.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що розроблена методика інтермедіального аналізу може бути використана у викладанні зарубіжної літератури в старших класах для підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу та розвитку аналітичних і творчих навичок учнів. Результати дослідження також можуть бути використані при підготовці навчальних програм, методичних посібників, а також у

професійній підготовці вчителів для застосування інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури в старших класах.

Апробація результатів дослідження здійснена у форматі виголошення доповідей під час Всеукраїнської науково-практичної конференції «Українська мова як чинник національної державності (м. Чернігів, 07-08 листопада 2025 року), Обласної науково-практичної конференції «Творчість Тараса Шевченка у формуванні національної ідентичності українців» (м. Чернігів, 14 березня 2025 року), Всеукраїнської науково-практичної конференції «Українська мова як чинник національної державності (м. Чернігів, 15 листопада 2025 року), III Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців «Світ у медіа, медіа у світі: тенденції та перспективи» (м. Київ, 06 листопада 2025 року), у Всеукраїнській науково-теоретичній інтернет-конференції «XI Довженківські читання «Олександр Довженко й українська культура: історія традиція сучасність» (м. Глухів, 24-25 жовтня 2024 року).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, семи підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРМЕДІАЛЬНОГО АНАЛІЗУ НА УРОКАХ ЗЛ У СТАРШИХ КЛАСАХ

1.1. Поняття інтермедіальності, її ознаки в художньому творі

Інтермедіальність – це взаємодія різних видів мистецтва (літератури, кіно, музики, живопису тощо) всередині одного твору, що створює новий, поліхудожній простір. Важливим компонентом інтермедіального аналізу є усвідомлення принципу взаємодії текстуального та візуального, який активно проявляється в літературі, орієнтованій на експериментальні форми [22, с. 19].

Інтермедіальність як явище охоплює широкий спектр взаємодій між різними видами мистецтва, що виявляються у структурі художнього тексту. У літературі це виражається через використання вербально-візуальних, вербально-музичних, кінематографічних та інших форм комунікації, які збагачують текст додатковими змістовими рівнями.

Формування такого міжмистецького діалогу сприяє розширенню інтерпретаційного потенціалу твору, дозволяючи читачеві взаємодіяти не лише з текстовою реальністю, а й з іншими культурними кодами. Відповідно, застосування інтермедіального аналізу надає можливість не тільки глибше зрозуміти художній текст, але й розглянути його у контексті інших видів мистецтва. Як зазначає Л. Удовиченко: «Такий підхід сприяє багаторівневному сприйняттю художнього тексту, аналізу його семантичної багатосаровості та осягнення взаємодії різних мистецьких форм, що є необхідним у сучасному культурному просторі» [55, с. 14].

Однією з найпоширеніших форм інтермедіальності у літературному тексті є вербально-візуальна взаємодія, яка охоплює різноманітні способи інтеграції образотворчих елементів у художню структуру. Для прикладу, тексти, що містять описи картин, можуть розглядатися як засіб створення додаткових сенсових рівнів через візуальну складову. У літературі цей ефект

може проявлятися у формі екфразису, тобто детального опису художніх творів, що функціонує як частина загальної наративної конструкції. Такий прийом надає можливість розширити художній простір твору, посилити його символічне навантаження та створити ефект візуалізації змісту.

Для розуміння цієї взаємодії доцільно залучати репродукції картин, до яких звертається автор, а також порівняльний аналіз того, як художник і письменник передають певний зміст за допомогою різних знакових систем. Г. Клочек запевняє, що «...окрім екфразису, вербально-візуальна форма інтермедіальності реалізується через використання графічних засобів у літературному тексті» [25, с. 4].

Вербально-музична інтермедіальність охоплює різноманітні способи взаємодії тексту та музики. Одним із найпоширеніших варіантів такого зв'язку є музичні алюзії, які використовуються для створення певного емоційного фону, передавання особливостей характеру персонажів або структурування тексту за аналогією з музичною композицією. Для прикладу, у прозових творах Дж. Джойса спостерігається ритмізація мови, що наближається до музичних форм, а деякі тексти побудовані за принципом музичних варіацій. У поезії цей феномен проявляється через використання повторів, римування, синкопованих ритмів, що імітують музичну тканину.

Окрім цього, деякі літературні напрями використовують музичні форми як модель побудови тексту: для прикладу, джазова проза Джекі Керуака насичена ритмічними конструкціями, що імітують імпровізаційний стиль гри на саксофоні.

Кінематографічна інтермедіальність у літературі передбачає використання прийомів, характерних для кінематографа, у побудові тексту. Це може бути застосування монтажної структури, раптові зміни планів, динамічні переходи між сценами, кадрування описів або імітація кінематографічної логіки подачі подій. Для прикладу, у романах Вільяма Фолкнера часто спостерігається багатоперспективність, яка нагадує монтажний принцип подачі кадрів у кіно, що створює ефект суб'єктивного

бачення подій. Л. Овдійчук зазначає, що у постмодерністській літературі кінематографічні прийоми проявляються через експериментальні описи, де автор відтворює ефект рухомої камери, швидкої зміни точок зору та використання стилістики сценарного письма [39, с. 14].

Інтермедіальність як естетичний прийом є способом розширення меж художнього тексту та збагачення його семантичної структури. Використання інтермедіальних включень створює ефект багат шаровості змісту, що дозволяє реалізовувати складні концептуальні ідеї, які не можуть бути втілені виключно за допомогою вербальних засобів. Це зумовлено тим, що інші мистецькі коди – візуальні, музичні, кінематографічні – мають власну систему знаків, що функціонують у взаємодії з текстом, створюючи новий рівень інтерпретаційного потенціалу.

У літературному творі це проявляється через різні механізми: від прямих відсилань до інших мистецьких об'єктів (цитування, алюзії, ремінісценції) до глибинної структурної організації, що наслідуює принципи побудови інших видів мистецтва. Для прикладу, у текстах, що інтегрують музичні або кінематографічні принципи, змінюється логіка наративу, що відображається у монтажній структурі, ритмічних повторях, або специфічному використанні пауз та переходів. На думку Л. Овдійчук, це створює додатковий рівень естетичного сприйняття, який неможливо досягнути лише через вербальну площину тексту [42, с. 19].

Інтермедіальність у художньому тексті виступає способом реалізації міжмистецького діалогу, в якому вербальні та невербальні елементи функціонують як взаємозалежні складові єдиного смислового простору. Для прикладу, використання описів картин або музичних мотивів у романі може слугувати не лише способом деталізації атмосфери, а й механізмом розгортання авторської концепції. Це особливо характерно для модерністської та постмодерністської літератури, де відбувається активне звернення до взаємодії тексту з іншими мистецтвами. У творах Вірджинії Вулф чи Джеймса Джойса музична організація тексту є не просто

декоративним елементом, а принципом побудови внутрішньої ритміки тексту, яка впливає на його композиційну структуру.

Функціональне значення інтермедіальності полягає у створенні нового рівня змістової багатозначності, що виникає завдяки взаємодії художнього тексту з іншими формами мистецтва. Це дозволяє розширювати емоційний, інтелектуальний та естетичний спектр сприйняття тексту, оскільки читач залучається не лише до вербальної інформації, а й до ширшого культурного контексту.

Застосування інтермедіального аналізу дає можливість урізноманітнити методи роботи з текстом, зробити його сприйняття більш комплексним. Для прикладу, аналіз поезії Шарля Бодлера може супроводжуватися аналізом символістського живопису, оскільки візуальні образи, що створюються в його творах, корелюють із живописними принципами другої половини XIX століття. Подібний підхід може бути застосований і до аналізу літератури XX століття, де активне використання кінематографічних прийомів вимагає залучення кінематографічного матеріалу для повноцінного розкриття тексту. Робота з інтермедіальними включеннями дозволяє сформулювати розуміння того, як мистецтво різних форм може впливати на сприйняття літературного твору та які механізми взаємодії використовуються для створення складної художньої реальності [41, с. 6].

Інтермедіальність як феномен літературної комунікації виконує низку функцій, що безпосередньо впливають на читацьке сприйняття тексту, його емоційне наповнення та смислову глибину. Взаємодія різних мистецьких кодів у межах художнього твору сприяє розширенню семантичного поля тексту, створює додаткові рівні інтерпретації та залучає читача до активного процесу декодування знакових систем, що функціонують у текстовому просторі. Інтермедіальні елементи можуть виконувати роль семантичних маркерів, що орієнтують читача у смисловому полі тексту, допомагають вибудовувати асоціативні зв'язки між літературою та іншими видами мистецтва, а також впливають на емоційне сприйняття твору [37, с. 18].

Емоційна складова інтермедіальності проявляється через здатність тексту активізувати різні сенсорні механізми сприйняття, використовуючи вербальні засоби для відтворення візуальних, звукових та кінематографічних ефектів. Вплив інтермедіальних елементів на емоційне сприйняття тексту зумовлений тим, що вони апелюють не лише до логічного осмислення змісту, але й до чуттєвої сфери читача, створюючи ефект занурення у художній світ.

Смисловий рівень інтермедіальності пов'язаний із тим, що взаємодія різних мистецьких форм у тексті сприяє створенню багаторівневої структури значень, що відкриває широкі можливості для інтерпретації. Інтермедіальні елементи можуть виконувати функцію смислових домінант, які зумовлюють концептуальну цілісність твору та спрямовують читацьке осмислення тексту у певному напрямі [20, с. 6].

Застосування інтермедіального аналізу сприяє формуванню навичок системного осмислення тексту та здатності до комплексного аналізу художніх явищ. Використання візуальних, музичних, кінематографічних та інших мистецьких компонентів дозволяє не лише розширити уявлення реципієнта про художній текст, але й допомагає скеровувати інтерпретаційну діяльність [57, с. 3].

Таким чином, інтермедіальність у художньому тексті проявляється як взаємодія різних видів мистецтва – літератури, музики, живопису, кіно тощо. Вона дозволяє збагачувати текст додатковими смисловими й емоційними рівнями, формує міжмистецький діалог і сприяє глибшому розумінню твору.

1.2. Інтермедіальність як інтерпретаційна основа для літературознавчих досліджень

Теоретичне обґрунтування інтермедіального аналізу ґрунтується на концепціях міжмистецьких зв'язків, які розвивалися в межах компаративістики, семіотики, культурології та естетики. Ідея взаємодії мистецтв є однією з фундаментальних у наукових дослідженнях, що аналізують зв'язки літератури з іншими художніми формами. Концепція

інтермедіальності була запропонована у XX столітті в межах досліджень взаємодії літературного, образотворчого та музичного мистецтва, а її методологія формувалася на перетині різних гуманітарних дисциплін.

Основним принципом інтермедіального аналізу є розгляд тексту як елемента ширшого художнього простору, в якому різні мистецькі форми взаємодіють між собою та утворюють єдину семантичну систему. Літературні твори нерідко містять відсилання до інших мистецтв, що дозволяє аналізувати їх не ізольовано, а в контексті загальної культурної парадигми.

Сучасні дослідження підтверджують, що літературні твори значною мірою впливають на розвиток інших мистецтв, так само як і навпаки – живопис, музика чи кінематограф сприяють поглибленню розуміння літературного тексту. У зв'язку з цим застосування інтермедіального аналізу дає змогу розширювати межі традиційного літературознавчого дослідження, залучаючи до аналізу твори інших мистецьких напрямів. Наприклад, дослідження літературних текстів у контексті їхніх живописних чи кінематографічних адаптацій сприяє розкриттю нових смислових шарів, які не завжди є очевидними при стандартному текстуальному аналізі. Також значну увагу в рамках інтермедіального аналізу, на думку Г. Бітківської, приділяють виявленню спільних художніх прийомів, що використовуються в літературі та інших мистецтвах, таких як символіка кольору, композиційні рішення, ритм, метафоричність образного мислення [6, с. 14].

Інтермедіальний аналіз у літературознавстві базується на розгляді тексту як поліфонічної системи, що функціонує у взаємодії з іншими мистецькими формами. Виявлення, опис і тлумачення цих зв'язків здійснюється через застосування різних методологічних підходів, що забезпечують системний підхід до аналізу літературного твору в контексті його зв'язків із візуальним мистецтвом, музикою, театром, кінематографом тощо. Семіотичний, компаративний та герменевтичний аналіз є одними з найбільш розвинених методів дослідження інтермедіальних явищ у

літературі, оскільки вони дозволяють визначити, як ці елементи впливають на структуру твору, читацьке сприйняття та загальну семантичну композицію тексту.

Одним із основних наслідків інтермедіальної взаємодії у літературі є зміщення акценту в читацькому сприйнятті з лінійного сприйняття тексту на поліфонічне. Літературний твір, що містить елементи живопису, музики або кіно, вимагає від читача залучення різних каналів сприйняття, які активізують його асоціативне мислення та змушують працювати з декількома знаковими системами одночасно.

Для прикладу, у текстах, що містять відсилання до конкретних музичних композицій, читач залучається до двох паралельних каналів комунікації: словесного та аудіального. Це змінює його сприйняття художньої структури твору, оскільки музичний супровід додає емоційного забарвлення тексту, створює нові конотації та розширює межі текстової образності. Відповідно, під час аналізу доцільно використовувати інтегративний підхід, що передбачає прослуховування згаданих композицій, їхню інтерпретацію в контексті літературного твору та порівняння впливу музичного супроводу на читацьке сприйняття. Такий методичний підхід сприяє не лише більш глибокому розумінню тексту, але й розвитку у здатності до комплексного аналізу мистецьких явищ [31, с. 5].

Інтермедіальні включення змінюють механізми інтерпретації тексту, оскільки вони створюють додаткові рівні значень, що ускладнюють процес декодування змісту. Взаємодія літературного тексту з живописом є одним із найбільш поширених типів інтермедіальності, що змушує читача працювати не лише з вербальними знаками, але й із візуальними кодами. Для прикладу, коли у творі з'являється опис картини, це не просто елемент сюжетного оформлення, а спосіб створення додаткових конотацій та візуалізації текстуальної семантики. Якщо у тексті вказується конкретна художня робота, її образний зміст накладається на основний наратив, що значно розширює межі інтерпретації та впливає на читацьке сприйняття. Аналіз таких

включень може здійснюватися через безпосередню демонстрацію художніх творів, які згадуються у тексті, обговорення їхніх семантичних можливостей та визначення їхнього впливу на загальну структуру твору. Такий підхід розширює інтерпретаційні можливості, оскільки залучає реципієнта до процесу інтерпретації не лише текстового матеріалу, але й візуального контексту, що формує комплексне сприйняття художнього образу [23, с. 7].

У світовій літературі можна простежити численні випадки інтеграції живопису, музики, театру та кінематографа в літературні твори, що суттєво впливає на їхню семантичну структуру та механізми читацького сприйняття. Такі взаємодії не лише збагачують літературний текст новими виразними можливостями, але й розширюють його інтерпретаційний потенціал, дозволяючи розглядати художній твір у контексті ширшого культурного простору. Отже, застосування інтермедіального аналізу дає можливість усвідомити, що літературний текст є частиною глобального міжмистецького діалогу, а його прочитання вимагає залучення знань про різні художні традиції та знакові системи.

Взаємодія літератури з живописом є однією з найдавніших форм інтермедіальності, що набуває різних форм залежно від національної традиції. У французькому символізмі художній текст часто структурується за принципами візуального мистецтва, відтворюючи ефекти кольору, світлотіні, графічної композиції. Для прикладу, поезія Шарля Бодлера містить численні візуальні метафори, що створюють ефект «поетичного живопису», який передає настрій і атмосферу через гру кольорів та світла. У німецькому романтизмі взаємодія з живописом проявляється через екфразис – словесний опис картин, що функціонує не лише як засіб візуалізації образного ряду, але й як елемент сюжету, що формує додатковий рівень художнього змісту. У європейській літературі XIX століття візуальний принцип нерідко використовувався для створення глибокого психологізму: Стендаль, Г. Флобер, О. Уайльд у своїх романах використовують символічні колористичні мотиви, що підсилюють драматизм подій. Аналіз цих явищ, на

думку Л. Неживої, може здійснюватися через порівняння описів картин у текстах із їхніми реальними художніми аналогами, що допомагає зрозуміти механізми візуальної репрезентації літературного простору [36, с. 16].

Співвідношення літературного тексту з іншими знаковими системами є процесом, що суттєво впливає на семантичний простір твору. Літературний текст більше не функціонує як замкнута структура, а стає частиною ширшої художньої комунікації, що поєднує слово, звук, зображення та рух. Це змінює сам принцип читацького сприйняття, оскільки текст починає взаємодіяти з іншими медіа та включати елементи, що змушують читача працювати з кількома художніми мовами одночасно. Інтермедіальність розширює межі літературного аналізу, дозволяючи літературознавцям досліджувати літературний текст у взаємодії з іншими мистецтвами, що робить освітній процес більш інтерактивним та сприяє формуванню комплексного підходу до аналізу художніх творів. У сучасному літературознавстві інтермедіальність розглядається як один із основних механізмів культурної комунікації, що дає змогу аналізувати літературний текст у діалозі з іншими мистецькими традиціями та виявляти нові методи його прочитання [32, с. 12].

Інтермедіальність у постмодерністській поетиці розглядається як спосіб художньої трансформації тексту, що виходить за межі традиційної літературної форми і вступає у взаємодію з іншими мистецькими системами. Постмодерністська література характеризується відмовою від жорстких жанрових обмежень, активним використанням цитат, алюзій, колажних технік, деформацією наративної структури та принципами симулякризації текстуальної реальності. У цьому контексті взаємодія літератури з живописом, музикою, театром і кінематографом набуває нового рівня, оскільки постмодерністські твори часто імітують, реконструюють або пародіюють інші мистецькі форми. Така літературна практика спрямована на розширення семантичного простору тексту, залучення багатоканальних способів сприйняття та створення ефекту багатозначності, що руйнує ідею

єдиного центру значення. Для прикладу, постмодерністський роман нерідко використовує кінематографічні техніки монтажу, змінюючи традиційний спосіб подачі сюжетних ліній, а візуальні елементи в літературному тексті можуть створювати ефект руйнування меж між словесним і графічним виразом.

У межах зарубіжної літератури постмодерністська інтермедіальність виявляється у різних формах, що залежать від культурних і національних традицій. Американська постмодерністська проза активно використовує кінотехніки, створюючи ефект монтажною структури та симулятивності оповіді. Для прикладу, у творах Дона Делілло та Томаса Пінчона текст вибудовується за принципами динамічного кіномонтажу, що створює відчуття хаотичного потоку інформації, де межі між реальністю та її екранним відображенням стають розмитими. У європейській літературі постмодернізм тяжіє до взаємодії з живописом, що проявляється у використанні вербальних еквівалентів живописних технік. Як стверджує І. Пастушкова: «У романах Умберто Еко текст часто імітує структуру середньовічного мистецтва, де кожен фрагмент є самодостатнім, але водночас формує загальну композицію твору» [45, с. 4].

Постмодерністська інтермедіальність також реалізується через музичну композицію тексту, що особливо характерно для експериментальної літератури другої половини ХХ століття. Для прикладу, структура романів Джеймса Джойса, хоча й не належить до суто постмодерністського дискурсу, демонструє принципи музичної поліфонії, що активно використовуються у пізнішій літературі. У романах Вільяма Берроуза спостерігається використання ритмічних патернів, що імітують структуру джазової імпровізації, а тексти постмодерністських поетів часто будуються за принципами музичних варіацій. Отже, застосування інтермедіального аналізу таких текстів може здійснюватися через порівняння їх із відповідними музичними жанрами, що дозволяє реципієнту усвідомити механізми взаємодії між словесною та музичною структурами. Прослуховування

композицій, згаданих у тексті, або аналіз аналогій між літературним ритмом і музичним звучанням сприяє глибшому розумінню текстової організації постмодерністської прози.

Візуальна складова постмодерністської літератури має широкий спектр виявів, що охоплює як графічні експерименти, так і використання живописних референцій. Літературні твори можуть містити текстові вставки, що імітують плакати, рекламні гасла, газетні заголовки, що створює ефект гіпертекстуальної структури. Для прикладу, у романах Маркеса або Барнза можна знайти сторінки, де текст вибудовується у нетиповий спосіб: зрушені абзаци, використання різних шрифтів, імітація рукописних заміток або малюнків. Отже, такі тексти можуть аналізуватися з позицій їхнього графічного оформлення, що дає змогу школярам зрозуміти принципи взаємодії між текстовими та візуальними елементами та їхній вплив на читацьке сприйняття. Використання інтермедіального аналізу в таких випадках допомагає розширити уявлення про можливості літературного тексту, що більше не функціонує як винятково словесна структура, а вступає у діалог із іншими мистецькими системами [53, с. 19].

Кінематографічна складова у постмодерністській літературі представлена не лише запозиченням кіномонтажних технік, але й безпосереднім використанням елементів сценарного письма. У деяких романах структура тексту нагадує кіносценарій, де відсутні традиційні наративні переходи, а сцени розгортаються через діалоги та описи кадрів. Це створює ефект «екранного читання», що наближає літературний твір до візуального мистецтва. Для прикладу, у творах Чака Паланіка часто використовується подібна структура, що надає тексту динамічності та спрощує його кінематографічну адаптацію. Відтак цей феномен може аналізуватися через порівняння тексту з його екранізаціями, що дає змогу усвідомити, як література адаптує кінематографічні засоби, змінюючи свої структурні особливості.

Отже, інтермедіальний аналіз на сьогодні набув широкої популярності літературознавстві, ставши інтерпретаційною основою для аналізу літературних творів у культурологічному контексті.

1.3. Методичні бар'єри для застосування інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури

Інтермедіальний аналіз у старшій школі є однією з освітніх стратегій, що дозволяє розширити традиційний підхід до вивчення літератури через залучення інших видів мистецтва. У сучасній методиці викладання зарубіжної літератури спостерігається тенденція до використання міждисциплінарних підходів, які враховують взаємодію вербального тексту з візуальними, аудіальними та кінематографічними елементами. Інтермедіальність у цьому контексті розглядається як методичний прийом, що сприяє формуванню багаторівневого розуміння літературного тексту, оскільки дозволяє учням аналізувати його не лише в межах словесної структури, а й у контексті ширших культурних процесів. Для прикладу, вивчення літературного твору через його зв'язок із живописом передбачає аналіз композиційних прийомів, колористичних символів та взаємодії словесної та візуальної образності. Аналогічно, застосування музичного аналізу до літературного тексту дає змогу розглянути ритмічні структури, звукову організацію твору та принципи варіативного повторення, що відображають музичні форми. Такий підхід сприяє розвитку в учнів навичок комплексного сприйняття художнього твору, дозволяючи їм усвідомити механізми формування літературної образності через взаємодію з іншими видами мистецтва [29, с. 8].

Однією з методичних проблем застосування інтермедіального аналізу в шкільній освіті є необхідність адаптації цього підходу до рівня підготовки учнів. Інтермедіальний аналіз вимагає від учня не лише знання літературного контексту, а й базових уявлень про інші мистецькі традиції. У шкільному курсі зарубіжної літератури нерідко бракує системного підходу до вивчення

зв'язків між літературою та іншими мистецтвами, що ускладнює застосування міждисциплінарних методів. Для вирішення цієї проблеми доцільно використовувати поетапний метод введення інтермедіальних зв'язків у процесі аналізу тексту. На початковому етапі вивчення твору можна звертати увагу на ті елементи, які прямо вказані в тексті: згадувані музичні твори, картини, кінематографічні ефекти. Наступний етап передбачає порівняльний аналіз, у межах якого учні розглядають, яким чином різні мистецькі системи формують загальну семантичну структуру твору. Підсумковий етап передбачає самостійну інтерпретацію твору з урахуванням його інтермедіальних зв'язків, що формує у школярів здатність до аналізу художнього тексту в широкому культурному контексті.

Застосування інтермедіального аналізу в освітньому процесі також пов'язане з питанням оцінювання результатів роботи учнів. Традиційні методи оцінювання, орієнтовані на перевірку знання змісту тексту та розуміння сюжетних ліній, не завжди дозволяють адекватно оцінити рівень сформованості аналітичних навичок у межах інтермедіального підходу. У цьому контексті доцільно використовувати методи проєктного навчання, що передбачають самостійну роботу учнів над міждисциплінарним аналізом художнього тексту. Для прикладу, учні можуть створювати візуальні презентації, у яких вони аналізують зв'язки між літературним текстом та його живописними чи кінематографічними аналогами. Альтернативним підходом є розробка сценаріїв літературних постановок або аналіз музичної складової тексту через порівняння з відповідними музичними жанрами. Як зазначає А. Фасоля, «це не лише сприяє розвитку аналітичного мислення, але й дозволяє учням навчитися застосовувати отримані знання у практичній діяльності, що підвищує ефективність освітнього процесу» [58, с. 20].

Розвиток аналітичного мислення учнів через інтермедіальний аналіз пов'язаний із формуванням у них здатності до роботи з різними типами художньої інформації. Оскільки сучасна культура функціонує у мультимедійному форматі, здатність аналізувати взаємодію різних

мистецьких систем стає необхідною навичкою для критичного сприйняття інформації. Інтермедіальний аналіз сприяє розвитку в учнів здатності розпізнавати символічні структури тексту, інтерпретувати його семантичні рівні та аналізувати, як вербальні, візуальні та аудіальні компоненти впливають на загальну картину твору. Для прикладу, аналіз структури кінематографічного монтажу в літературному тексті дозволяє зрозуміти, як змінюються принципи художнього вираження в умовах постмодерністської естетики. Аналогічно, дослідження візуальних алюзій у тексті сприяє розвитку у школярів навичок аналізу художньої композиції, що є важливим для формування візуальної грамотності.

Однією з проблем застосування інтермедіального аналізу в шкільному курсі зарубіжної літератури є необхідність інтеграції різних навчальних дисциплін, що вимагає перегляду традиційних методичних підходів. Літературний текст у цьому контексті розглядається не як ізольоване явище, а як частина ширшого мистецького процесу, що вимагає від учителя залучення матеріалів з історії мистецтва, музикознавства, театрознавства та кінознавства. Це створює потребу у розробці нових навчальних програм, що включають інтегративний підхід до аналізу літератури. Для прикладу, вивчення модерністських текстів може супроводжуватися паралельним аналізом творів імпресіоністичного живопису, а аналіз постмодерністської прози може здійснюватися через дослідження кінематографічних прийомів. Такий підхід, на думку Т. Недаймової, дозволяє зробити навчання більш динамічним та інтерактивним, оскільки він спрямований на створення багатовимірної моделі сприйняття художнього тексту [35, с. 3].

Ще один із бар'єрів є відсутність чіткої методичної адаптації інтермедіального підходу до навчальної програми, оскільки більшість шкільних курсів зарубіжної літератури орієнтовані на традиційні форми аналізу тексту, що зосереджуються переважно на сюжетному, стилістичному та жанровому розгляді творів. Це обмежує можливості для інтеграції міжмистецьких зв'язків, які вимагають більш складного підходу до аналізу

тексту, що включає компаративний, семіотичний і герменевтичний аналізи. Для прикладу, вивчення літературного твору у зв'язку з його кінематографічною адаптацією потребує не лише аналізу текстового матеріалу, а й знання кінематографічних прийомів, що відсутні у стандартному курсі літератури.

Додатковою складністю є необхідність перегляду навчальних програм із зарубіжної літератури, оскільки більшість методичних підходів, що використовуються у викладанні, не передбачають міждисциплінарного аналізу текстів. У шкільному курсі літератури акцент робиться на традиційних формах інтерпретації твору, що обмежує можливість розгляду тексту у взаємодії з іншими видами мистецтва. Для прикладу, вивчення модерністської літератури у зв'язку з живописом імпресіонізму або сюрреалізму вимагає паралельного аналізу художніх технік, що виходить за межі стандартного курсу зарубіжної літератури. Це створює проблему для педагогів, оскільки вони змушені самостійно адаптувати методику викладання до нових освітніх стандартів, розробляючи власні методичні матеріали, що враховують взаємозв'язки літератури з іншими видами мистецтва. У шкільному курсі літератури відсутні спеціальні модулі, що передбачають роботу з інтермедіальними зв'язками, що ускладнює можливість інтеграції цього підходу в освітній процес [24, с. 11].

Одним із методичних бар'єрів є проблема підготовки педагогів до використання інтермедіального аналізу, оскільки більшість учителів не мають спеціальної підготовки в галузі міждисциплінарного аналізу мистецтв. Викладання літератури у школі традиційно ґрунтується на аналізі текстуальних структур, у той час як інтермедіальний підхід вимагає залучення знань з історії мистецтва, музикознавства, кінознавства, що створює додаткове навантаження на педагогів. Для прикладу, аналіз символіки кольору в літературному тексті потребує знання принципів колористики в живописі, а дослідження музичних алюзій у поезії передбачає ознайомлення з музичними стилями та жанрами, що не входять до

стандартної підготовки вчителя літератури. Це призводить до того, що багато педагогів уникають використання інтермедіального аналізу у викладанні, оскільки він потребує додаткової підготовки та зміни традиційних методичних підходів. Розв'язання цієї проблеми можливе через розробку спеціальних навчальних курсів для вчителів, що включають міждисциплінарні методики аналізу літературного тексту, а також створення методичних посібників, що містять докладні алгоритми роботи з інтермедіальними зв'язками.

Ще однією складністю є проблема матеріально-технічного забезпечення уроків літератури, що передбачають використання інтермедіального аналізу. Використання цього підходу вимагає залучення мультимедійних засобів, таких як демонстрація художніх репродукцій, прослуховування музичних творів, перегляд кінофрагментів, що не завжди є можливим у шкільних умовах. Багато шкіл не мають достатнього технічного обладнання, що ускладнює використання аудіо- та відеоматеріалів у процесі вивчення літератури. Для прикладу, аналіз зв'язків між літературним текстом і його екранізацією потребує перегляду кінофрагментів, що неможливо без наявності відповідної технічної бази. Подібні проблеми обмежують можливості використання інтермедіального аналізу у шкільному курсі літератури, оскільки вони вимагають додаткового фінансування та модернізації навчальних програм.

Одним із бар'єрів впровадження інтермедіального аналізу у шкільну програму є необхідність розробки відповідних навчальних матеріалів, що містять завдання для аналізу взаємодії літератури з іншими видами мистецтва. Більшість підручників зарубіжної літератури зосереджуються на традиційних формах аналізу тексту і не містять завдань, що передбачають порівняльний аналіз літературного твору з музичними, живописними чи кінематографічними аналогами. Для прикладу, у курсі літератури модернізму відсутні вправи, що сприяють аналізу взаємозв'язків між поезією символізму та музичними композиціями Дебюссі чи Малера, що суттєво звужує

можливості для використання інтермедіального підходу. Це створює проблему для вчителів, оскільки вони змушені самотійно розробляти завдання, що враховують міжмистецькі зв'язки, що збільшує навантаження на освітній процес. Для вирішення цієї проблеми необхідно переглянути зміст підручників та включити в них блоки, що передбачають роботу з інтермедіальними аналізами, а також створити електронні освітні платформи, що містять аудіовізуальні матеріали для аналізу літературних текстів у контексті їхньої взаємодії з іншими мистецтвами [56, с. 9].

Одним із способів подолання проблеми впровадження інтермедіального аналізу в шкільну програму є інтеграція цього підходу в систему позакласного навчання. Використання інтермедіального аналізу у межах факультативних курсів, творчих проєктів, літературних дискусій дає можливість розширити межі традиційного вивчення літератури та сприяє формуванню у школярів здатності до аналізу тексту у взаємодії з іншими мистецькими формами. Для прикладу, проведення позакласних заходів, присвячених порівнянню літературних творів з їхніми кінематографічними адаптаціями, дає можливість учням не лише вивчати художній текст, але й аналізувати, яким чином змінюється його інтерпретація у різних медіаформах. Використання такого підходу сприяє активізації пізнавального інтересу учнів та формуванню у них навичок аналітичного мислення, що є необхідним у сучасному освітньому процесі. Інтермедіальний аналіз у цьому контексті виступає як методика, що дозволяє розширити межі традиційного літературного аналізу та створює нові можливості для інтеграції різних видів мистецтва в освітній процес.

Висновки до першого розділу

Проведений теоретичний аналіз поняття інтермедіальності показав, що вона є комплексним і багаторівневим явищем, яке забезпечує взаємодію різних видів мистецтва у межах одного художнього твору. Інтермедіальність виступає як інструмент збагачення художнього тексту, дозволяючи

поєднувати вербальні, візуальні, музичні та кінематографічні елементи, що сприяє більш глибокому розкриттю змісту та емоційного потенціалу твору.

Інтермедіальність не обмежується простим поєднанням різних видів мистецтва, а передбачає їхню інтеграцію у спільну семантичну систему. Це означає, що художній твір сприймається як цілісний міжмистецький продукт, у якому кожен елемент взаємопов'язаний і взаємодіє з іншими.

Застосування інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури дозволяє розширити методичний арсенал педагога. Використання різних мистецьких кодів, таких як ілюстрації, відео, музичні фрагменти, сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів, підвищує їхню мотивацію до навчання та сприяє глибшому засвоєнню літературного матеріалу. Важливо, що інтермедіальність стимулює міжпредметні зв'язки, наприклад між літературою, музикою та образотворчим мистецтвом, що відповідає сучасним вимогам комплексної освіти та формуванню всебічно розвиненої особистості.

Таким чином, теоретичні засади інтермедіального аналізу є необхідною основою для розробки ефективних методик навчання літератури у старших класах. Вони дозволяють поглибити розуміння художніх творів, розвивати у учнів аналітичні, творчі та комунікативні компетентності. Подальше практичне застосування цих засад у освітньому процесі відкриває нові можливості для формування сучасного освітнього середовища, де мистецтво виступає як багатовимірний інструмент пізнання світу і самого себе.

РОЗДІЛ 2

2.1. Хід експериментально-дослідної роботи

Методика застосування інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури в старших класах базується на синтетичному підході до вивчення художнього тексту, що враховує взаємодію різних мистецьких форм: літератури, живопису, музики, кіно, театру. Використання інтермедіального аналізу спрямоване на розширення інтерпретаційного потенціалу учнів, формування у них системного погляду на літературні явища та розвиток критичного мислення. Дослідження було проведене на основі аналізу ефективності методичних прийомів, що поєднують різні види мистецтва, а також вивчення рівня сприйняття учнями художнього тексту за умов залучення інтермедіальних зв'язків. Було поставлено завдання визначити, як взаємодія мистецьких форм впливає на здатність учнів глибше розуміти художні тексти, які методичні прийоми є найбільш ефективними для організації інтермедіального аналізу в шкільному курсі зарубіжної літератури, а також як розробка спеціалізованих методичних матеріалів впливає на рівень засвоєння знань та загальну мотивацію учнів до вивчення літератури [17, с. 10].

У ході дослідження була сформульована гіпотеза про те, що систематичне застосування інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури сприяє глибшому розумінню літературних текстів учнями, активізує їхню аналітичну діяльність, підвищує рівень емоційного сприйняття художніх творів та сприяє формуванню комплексного підходу до аналізу художньої літератури. Гіпотеза базувалася на припущенні, що використання міжмистецьких зв'язків дозволяє значно розширити контекстуальне поле розуміння літературних творів та зробити аналіз тексту більш гнучким і багатовимірним. У ході дослідження увага приділялася виявленню механізмів взаємодії літературного тексту з іншими видами

мистецтва, визначенню рівня підготовленості учнів до такого типу аналізу та оцінці його впливу на освітній процес. Для цього було здійснено аналіз навчальних програм, розроблено серію інтегрованих уроків, проведено педагогічний експеримент [14, с. 5].

Основне завдання дослідження полягало у створенні ефективної методики застосування інтермедіального аналізу, що дозволила б реалізувати міжпредметні зв'язки на уроках літератури та підвищити рівень засвоєння художніх текстів учнями. Дослідження передбачало розроблення системи вправ і завдань, що ґрунтуються на взаємодії літератури з живописом, музикою та кінематографом, а також їхню апробацію в освітньому процесі. Зокрема, було визначено, що найефективнішим способом організації інтермедіального аналізу є методи порівняльного аналізу літературного тексту та його художніх інтерпретацій в інших видах мистецтва. Це передбачало створення спеціальних навчальних матеріалів, що включали репродукції картин, уривки з музичних творів, фрагменти кінофільмів, які могли б бути використані в процесі аналізу літературних текстів. Особливий акцент було зроблено на визначенні того, які саме художні твори найбільш ефективно підходять для міжмистецьких порівнянь і як вони можуть бути інтегровані у освітній процес.

Методологія дослідження ефективності застосування інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури в старших класах передбачала використання комплексу методів збору, аналізу та оброблення даних, що забезпечували можливість оцінювання результативності розроблених методичних підходів. Для отримання об'єктивної інформації про якість засвоєння матеріалу, рівень мотивації учнів та їхню активність під час освітнього процесу використовувалися педагогічне спостереження, аналіз учнівських робіт, а також методи кількісного та якісного аналізу отриманих даних. Вибір методів ґрунтувався на необхідності комплексного підходу до оцінювання впливу інтермедіального аналізу на освітній процес, що

передбачало як безпосереднє спостереження за поведінкою учнів, так і аналіз продуктів їхньої діяльності.

Педагогічне спостереження здійснювалося в процесі проведення уроків із застосуванням інтермедіального аналізу та передбачало систематичну фіксацію динаміки навчальної активності учнів, їхньої взаємодії з текстами та іншими видами мистецтва, рівня зацікавленості у виконанні запропонованих завдань. Спостереження здійснювалося за заздалегідь розробленим планом, що містив визначені критерії оцінювання: рівень залученості учнів до освітнього процесу, їхню готовність до дискусій, ступінь активної участі в обговореннях, кількість спонтанних висловлювань, рівень аргументованості відповідей, самостійність у виконанні завдань. У процесі спостереження враховувалося, наскільки активно учні використовували міжмистецькі зв'язки для аналізу літературних творів, як вони взаємодіяли з візуальними та аудіальними матеріалами, наскільки швидко та усвідомлено вони переходили від аналізу одного виду мистецтва до іншого. Спостереження здійснювалося упродовж кількох навчальних модулів, що дало змогу оцінити динаміку змін у навчальній поведінці учнів та визначити ефективність методики на різних етапах навчання [5, с. 19].

Аналіз учнівських робіт здійснювався на основі системного вивчення творчих проєктів, есе, презентацій та інших видів діяльності, що вимагали використання інтермедіального аналізу. Роботи оцінювалися за такими параметрами, як рівень розуміння міжмистецьких зв'язків, здатність аналізувати літературні твори у контексті інших мистецьких форм, вміння формулювати аргументовані висновки на основі взаємодії різних видів мистецтва. Особлива увага приділялася якості інтеграції знань із літератури, живопису, музики та кіно у межах одного проєкту. Аналіз робіт передбачав оцінювання здатності учнів виявляти спільні мотиви, теми, стилістичні прийоми та художні засоби в різних видах мистецтва. Було розроблено систему оцінювання, що враховувала структурованість викладу думок, логічну послідовність аналізу, рівень використання теоретичних знань для

обґрунтування власних інтерпретацій, а також ступінь оригінальності підходу до аналізу міжмистецьких зв'язків.

Методи кількісного аналізу охоплювали статистичну обробку результатів оцінювання освітньої діяльності учнів, порівняння успішності до та після застосування методики інтермедіального аналізу, визначення тенденцій у змінах рівня засвоєння матеріалу. Використання кількісного аналізу дало змогу об'єктивно оцінити вплив методики на навчальні досягнення учнів, визначити ступінь її ефективності у порівнянні з традиційними підходами до вивчення літератури. Дані оброблялися шляхом порівняння середніх показників успішності, аналізу частотності використання міжмистецьких зв'язків у навчальних роботах, визначення коефіцієнтів активності учнів під час обговорень. Було здійснено кореляційний аналіз між рівнем залученості учнів до освітнього процесу і якістю виконаних творчих завдань, що дало змогу виявити зв'язок між ступенем активності учнів на уроках і їхніми навчальними досягненнями [9, с. 7].

Експериментальне дослідження проводилося на вибірці з 30 учнів старших класів, які навчалися в закладі загальної середньої освіти та мали базовий рівень літературної компетентності. Вибірка була сформована таким чином, щоб забезпечити репрезентативність результатів і можливість їх екстраполяції на ширшу аудиторію учнів. Основними критеріями відбору учасників були вік (15-17 років), рівень загальної академічної успішності, відсутність значних відхилень у засвоєнні навчального матеріалу, а також готовність брати участь у дослідницькому експерименті. Додатково враховувалися такі показники, як зацікавленість учнів у літературі, їхній досвід аналізу художніх текстів та рівень обізнаності у мистецтвознавчих аспектах.

Вибірка поділялася на контрольну та експериментальну групи, по 15 учнів у кожній. Формування груп здійснювалося за методом парного розподілу, що дало змогу створити дві максимально збалансовані за рівнем

підготовленості та успішності групи. Важливо було забезпечити рівний розподіл учнів з різним рівнем літературної компетентності, щоб оцінити, як методика інтермедіального аналізу впливає на учнів із різними навчальними характеристиками. У контрольній групі навчання проводилося за традиційними методиками без використання міжмистецьких зв'язків, тоді як в експериментальній групі застосовувався інтермедіальний аналіз з інтеграцією візуального, музичного та кінематографічного мистецтва [12, с. 16].

Контрольна група навчалася за традиційною методикою, що передбачала стандартний аналіз літературних творів без застосування міжмистецьких зв'язків. Навчальні матеріали містили звичайні літературознавчі підходи до аналізу текстів, що базувалися на історико-культурному, структурному та компаративному методах. Учні цієї групи працювали виключно з текстами та не залучали до аналізу інших видів мистецтва. Викладання в контрольній групі здійснювалося відповідно до затверджених навчальних програм без використання інтермедіального підходу. Це дало змогу оцінити ефективність традиційних методів та зіставити їх із результатами експериментальної групи.

Експериментальна група навчалася за спеціально розробленою методикою, що передбачала використання інтермедіального аналізу. У процесі занять учні працювали з літературними творами у взаємозв'язку з живописом, музикою, кіно та театром. Навчальні матеріали містили репродукції художніх творів, аудіо- та відеофрагменти, які сприяли глибшому розумінню літературного тексту. Учні аналізували взаємодію мистецьких напрямів, виявляли спільні художні прийоми та мотиви, створювали власні проєкти, що відображали їхнє розуміння міжмистецьких зв'язків. Методика передбачала використання різних форм роботи: індивідуального аналізу, групових дискусій, творчих завдань, порівняльного аналізу художніх творів у різних мистецьких контекстах.

Проведення експерименту відбувалося в кілька етапів. На підготовчому етапі здійснювався аналіз навчальних програм, відбір літературних творів, визначення міжмистецьких зв'язків, підготовка дидактичних матеріалів. Було сформовано перелік мистецьких творів, які доповнювали аналіз літературних текстів, розроблено методичні рекомендації для вчителів щодо впровадження інтермедіального підходу [18, с. 17].

На експериментальному етапі проводилися заняття у контрольній та експериментальній групах, під час яких фіксувалися спостереження за освітньою діяльністю учнів, їхня активність, залученість у процес аналізу, рівень мотивації та загальна динаміка успішності. В експериментальній групі використовувалися методи аналізу художнього тексту у взаємодії з іншими мистецькими формами, що охоплювали такі прийоми, як «візуальна інтерпретація» (аналіз живописних творів у контексті літературного тексту), «музична аналогія» (порівняння літературних образів із музичними творами), «кіноадаптація» (аналіз екранізацій та їхніх художніх рішень). Учні виконували творчі завдання, що передбачали самостійне знаходження міжмистецьких зв'язків, створення асоціативних карт, підготовку презентацій, розробку порівняльних аналітичних проєктів.

Підсумковий етап передбачав аналіз отриманих даних, що дав змогу оцінити ефективність застосованої методики. Було здійснено аналіз навчальних досягнень учнів, їхніх творчих робіт, рівня активності під час занять, залучення до дискусій. Крім того, використовувалися методи кількісного та якісного аналізу, що включали обробку статистичних даних, анкетування учнів, аналіз їхніх вербальних висловлювань під час обговорень. Було проведено порівняння успішності учнів контрольної та експериментальної груп, що дало змогу зробити висновки щодо ефективності впровадженого методу [11, с. 9].

Застосування чітко структурованої експериментальної методики дало змогу не лише оцінити результативність інтермедіального аналізу, а й виявити його потенціал для покращення освітнього процесу. Використання

міжмистецьких зв'язків показало можливості розширення аналітичних навичок учнів, їхньої здатності до комплексного сприйняття художніх текстів, що підтвердило доцільність інтеграції цього методу у шкільну програму. Отже, дослідження дало змогу оцінити вплив інтермедіального підходу на освітню діяльність старшокласників та визначити його ефективність, порівняно з традиційними методами викладання літератури.

2.2. Стан досліджуваної проблеми в шкільній практиці

Вивчення панівних методик навчання зарубіжної літератури в шкільній практиці дало змогу провести аналіз педагогічних підходів, що застосовуються для розвитку аналітичного мислення учнів та їхньої здатності до інтерпретації художніх текстів. Дослідження охоплювало аналіз навчальних програм, підручників, методичних рекомендацій, а також спостереження за практичною реалізацією різних методичних моделей на уроках зарубіжної літератури.

Було визначено, що сучасні підходи до навчання зарубіжної літератури базуються переважно на текстоцентричній парадигмі, що передбачає традиційний літературознавчий аналіз, зосереджений на структурі твору, аналізі сюжетних компонентів, характеристиці персонажів та визначенні художніх засобів. Такий підхід відповідає базовим вимогам освітніх програм, проте не завжди сприяє формуванню в учнів навичок комплексного аналізу художнього твору в ширшому культурному контексті.

Огляд навчальних програм засвідчив, що шкільні курси зарубіжної літератури орієнтовані на освоєння літературних творів у межах історико-літературного підходу, що передбачає вивчення основних літературних напрямів, епох та стилів. У більшості підручників структура аналізу літературних творів зосереджена на розгляді біографічного контексту автора, історичних обставин написання твору та його змістовно-структурних особливостей. Такий підхід забезпечує базовий рівень знань, однак не завжди враховує потребу в міждисциплінарному підході, що дозволяє залучати до

аналізу літературного тексту інші види мистецтва. Виявлено, що у сучасних методиках навчання зарубіжної літератури міжмистецькі зв'язки розглядаються епізодично, а не як системний компонент аналізу художнього твору [3, с. 11].

Педагогічні підходи, що застосовуються на уроках зарубіжної літератури, охоплюють традиційні методи викладання, такі як пояснювально-ілюстративний метод, метод бесіди, роботу з текстом, аналіз художнього твору за структурними компонентами. Використовуються також евристичні методи, що передбачають залучення учнів до самостійного пошуку інформації, проблемного аналізу творів, рефлексії щодо прочитаного. Сучасна шкільна практика демонструє поступове впровадження інтерактивних методів навчання, які передбачають проєктну діяльність, дискусійні форми роботи, групові обговорення, метод кейс-стаді. Проте аналіз практичного застосування цих методів показав, що міжпредметні зв'язки, зокрема зв'язки літератури з іншими видами мистецтва, залишаються недостатньо розвиненими в освітньому процесі. У більшості випадків застосування міжмистецького аналізу є епізодичним і не має системного характеру, що обмежує можливості учнів у формуванні комплексного розуміння літературного твору [16, с. 4].

Аналіз методичних рекомендацій для навчання зарубіжної літератури засвідчив, що вчителі використовують різні підходи до формування читацької компетентності учнів, однак методика інтермедіального аналізу залишається малорозвиненою в рамках шкільної практики. Деякі підручники та методичні посібники містять завдання, що передбачають аналіз літературних текстів у контексті живопису чи кіно, проте ці завдання мають фрагментарний характер і не є системною частиною освітнього процесу. Також спостерігається тенденція до використання медіаосвітніх технологій, зокрема інтеграції відеоматеріалів, кіноадаптацій, мультимедійних презентацій у процес викладання літератури. Проте такі технології

здебільшого використовуються як додаткові елементи освітнього процесу, а не як методичний інструмент для комплексного аналізу літературного тексту.

Педагогічні спостереження на уроках зарубіжної літератури показали, що учні демонструють високий рівень зацікавленості під час використання візуальних та аудіальних матеріалів для аналізу творів, однак такі матеріали застосовуються в основному для ілюстрації літературного тексту, а не для глибокого аналізу його змісту та художніх особливостей. У більшості випадків використання міжмистецьких зв'язків обмежується переглядом кіноадаптацій або ілюстративним супроводом літературних творів, що не дозволяє повною мірою розкрити потенціал інтермедіального аналізу. Методичні розробки вчителів показали, що основний акцент у навчанні зарубіжної літератури робиться на роботу з текстом, а застосування інших видів мистецтва розглядається як допоміжний елемент навчання.

Інноваційні підходи в освіті формуються під впливом змін у суспільстві, науково-технічного прогресу та необхідності адаптації освітнього процесу до потреб сучасного учня. Освітні методики оновлюються з метою підвищення ефективності викладання, розвитку в учнів навичок критичного мислення, самостійного аналізу та інтеграції знань із різних предметних галузей. В умовах сучасної шкільної практики поступово впроваджуються інтеграційні моделі навчання, що передбачають міждисциплінарний підхід до вивчення матеріалу, використання новітніх технологій та методів активного навчання. Одним із напрямів таких змін є впровадження інтермедіального аналізу у викладання зарубіжної літератури, що дозволяє поєднувати вивчення літературних творів із аналізом інших мистецьких форм, зокрема живопису, музики, кіно та театру [7, с. 3].

Сучасні педагогічні методики базуються на концепції інтерактивного навчання, що передбачає активне залучення учнів до процесу пізнання через діалог, співпрацю, дослідницьку діяльність та креативний підхід до вивчення матеріалу. Упровадження інноваційних методів передбачає застосування технологій змішаного навчання, проєктних та кейс-методів, цифрових

освітніх платформ, мультимедійних засобів та інтерактивних ресурсів. Використання цифрових технологій дає змогу урізноманітнити освітній процес, зробити його більш динамічним та сприяти кращому засвоєнню інформації. У шкільній практиці активно застосовуються методики гейміфікації, що базуються на використанні ігрових механік у освітньому процесі для підвищення мотивації учнів. Гейміфіковані підходи допомагають створювати конкурентне середовище, у якому учні розвивають не лише предметні компетентності, а й навички командної роботи, самостійного прийняття рішень та аналітичного мислення.

Методики проблемного навчання набувають поширення в освітньому середовищі завдяки своїй здатності розвивати дослідницькі навички учнів. Використання проблемного підходу на уроках зарубіжної літератури дозволяє учням самостійно знаходити відповіді на питання, аналізувати різні погляди на літературний текст та формулювати власні висновки. Такий підхід сприяє глибшому розумінню творів та їхньому аналізу у широкому культурному контексті. У межах цієї методики активно використовуються дебати, дискусії, мозковий штурм, а також методи самостійного дослідження та презентації отриманих знань. Завдяки інтеграції проблемного навчання із технологіями міжмистецького аналізу учні мають змогу порівнювати літературні тексти з іншими мистецькими творами, досліджувати їхні художні особливості та стилістичні закономірності [15, с. 13].

У процесі спостереження за освітнім процесом на уроках зарубіжної літератури, на основі бесід з учителями було підтверджено, що, незважаючи на впровадження інноваційних підходів у шкільну освіту, існує низка проблем, що ускладнюють ефективне застосування новітніх методик у процесі реалізації інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури.

Про деякі з них уже було згадано в підрозділі 1.3., зокрема констатовано, що суттєвою проблемою є недостатня методична підготовка педагогів до використання інтеграційних та міждисциплінарних технологій. Багато вчителів звикли працювати за традиційними схемами викладання, що

не передбачають активного використання цифрових технологій та мультимедійних ресурсів. Відсутність відповідного методичного забезпечення, чітких інструкцій щодо застосування міжмистецьких підходів у освітньому процесі створює бар'єри для їхнього впровадження. Крім цього, навчальні програми, що використовуються у школах, не завжди адаптовані до інноваційних методик, що обмежує можливості їхнього системного використання.

Іншою проблемою є недостатнє технічне забезпечення шкіл, що ускладнює реалізацію цифрових та мультимодальних методик. Впровадження сучасних технологій потребує наявності обладнання, доступу до електронних ресурсів, програмного забезпечення, що відповідає вимогам інтерактивного навчання. В умовах обмеженого фінансування шкіл упровадження інноваційних методик відбувається нерівномірно, що створює диспропорції у рівні освітньої підготовки учнів.

Серед інших викликів, які виникають при застосуванні новітніх методик, є складність інтеграції міжпредметного підходу в межах традиційної системи оцінювання. Панівні критерії оцінювання успішності учнів переважно орієнтовані на відтворення теоретичних знань, тоді як інноваційні методи передбачають акцент на творчій діяльності, самостійному мисленні, здатності до формування міжпредметних зв'язків. Це вимагає розроблення нових форм оцінювання, які відповідали б сучасним педагогічним стандартам та сприяли розвитку аналітичних і творчих навичок учнів.

Отже, спостереження за освітнім процесом у закладах загальної середньої освіти, аналіз шкільних програм і підручників із зарубіжної літератури дали підстави для висновку щодо необхідності цілеспрямованого розроблення методики застосування інтермедіального аналізу літературних творів на уроках зарубіжної літератури в старших класах.

2.3. Методика використання інтермедіального аналізу на уоках зарубіжної літератури в старших класах

Інтермедіальний аналіз є одним із сучасних методологічних підходів, що дозволяє досліджувати взаємозв'язки між різними видами мистецтва, текстовими структурами, візуальними та аудіальними джерелами інформації. Він ґрунтується на міждисциплінарному принципі аналізу, що передбачає взаємодію літературного твору з іншими мистецькими формами для розширення інтерпретаційного потенціалу тексту та глибшого осмислення його художніх особливостей. О. Барнич стверджує, що у контексті освітнього процесу інтермедіальний аналіз розглядається як методика, що дає учням змогу розвивати аналітичне мислення, здатність до творчого порівняння різних видів мистецтва, встановлення структурних і семантичних відповідностей між ними [4, с. 6].

У освітньому процесі інтермедіальний аналіз застосовується для активізації пізнавальної діяльності учнів та розвитку їхніх аналітичних навичок. Основний методичний підхід полягає у використанні порівняльного аналізу літературного тексту та його мистецьких інтерпретацій. Наприклад, учні можуть аналізувати літературний твір разом із його візуальними репрезентаціями у живописі або кіно, визначаючи, як художники чи режисери відтворюють сюжет, образи, стилістичні прийоми. Одним із ефективних методів є створення тематичних паралелей між літературним текстом та музичними творами, що дозволяє учням виявляти спільні ритмічні та емоційні характеристики тексту та звукової композиції.

Практичне застосування інтермедіального аналізу в освітньому процесі передбачає використання кількох рівнів взаємодії між видами мистецтва. Перший рівень передбачає аналіз візуального супроводу до літературного тексту, зокрема ілюстрацій, гравюр, живописних творів, які були створені на основі літературних сюжетів. Це дає учням змогу розширити своє уявлення про текст, зрозуміти особливості авторського стилю, глибше зануритися в атмосферу твору. Другий рівень полягає у зіставленні літературного тексту з

музичними композиціями, що допомагає визначити звукові асоціації, що виникають у процесі читання, аналізувати ритмічну структуру твору, відчуття гармонії чи дисонансу між текстом та музичним супроводом. Третій рівень – кінематографічна інтерпретація літературного тексту, що включає порівняння оригінального твору з його екранізацією, аналіз режисерських рішень, оцінку використання кольору, світла, композиції кадру для передачі літературного змісту.

Методика інтермедіального аналізу може реалізовуватися через різні форми навчальної діяльності. Одним із ефективних прийомів є організація тематичних дискусій, під час яких учні порівнюють літературний текст із його мистецькими аналогами, визначають спільні риси та відмінності, формують власну інтерпретацію художнього твору. Також до освітнього процесу можуть бути включені проєктні завдання, що передбачають створення візуальних або аудіальних інтерпретацій літературного твору. Наприклад, учні можуть створювати власні ілюстрації до прочитаних текстів, обирати музичний супровід, який, на їхню думку, найкраще відповідає емоційній атмосфері твору, або знімати короткі відеофрагменти, що відображають ключові епізоди літературного твору у їхньому баченні. Приклади планів-конспектів для учнів 10 класів на основі інтермедіального аналізу подано у Додатку А.

Важливою складовою методики є розвиток у школярів здатності до самостійного осмислення міжмистецьких зв'язків, що досягається шляхом індивідуального та групового аналізу художніх текстів у взаємодії з іншими мистецтвами. Методика передбачає використання мультимедійних ресурсів, інтерактивних матеріалів, електронних архівів, що містять візуальні та аудіальні матеріали для аналізу. Для прикладу, у ході уроку учні можуть працювати з цифровими картинними галереями, слухати аудіозаписи класичних музичних творів, переглядати фрагменти кіноадаптацій, що допомагає їм зануритися в культурний контекст епохи, до якої належить літературний твір. Методика інтермедіального аналізу створює умови для

глибшого розуміння літературних текстів, розвитку творчого та критичного мислення, формування комплексного підходу до аналізу художніх явищ. Її застосування у освітньому процесі сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів, стимулює їхню зацікавленість літературою, допомагає їм осмислювати літературні твори у ширшому культурному контексті. Це робить інтермедіальний аналіз ефективним інструментом для сучасної шкільної освіти, що відповідає вимогам міждисциплінарного навчання та сприяє розвитку культурної компетентності учнів.

Інструменти аналізу, що використовуються для реалізації інтермедіального аналізу, охоплюють цифрові та аналогові технології, які сприяють дослідженню взаємозв'язків між літературними текстами, живописом, музикою, кінематографом та іншими мистецькими формами. Використання таких технологій забезпечує можливість детального дослідження структури художнього твору, визначення його зв'язків із іншими мистецькими явищами, а також створення інтерактивного середовища для аналізу. В освітньому процесі застосовуються традиційні аналітичні інструменти, що базуються на компаративному методі, контент-аналізі та структурному аналізі тексту. Водночас цифрові технології, на думку Н. Гаврилюк, значно розширюють можливості інтермедіального аналізу завдяки інтеграції візуальних, аудіальних та текстових даних у єдину систему дослідження [10, с. 12].

Аналогові технології в аналізі художніх текстів охоплюють друковані матеріали, мистецькі альбоми, енциклопедії, рукописні архіви та традиційні методи вивчення тексту, що базуються на порівняльному літературознавчому аналізі. Використання класичних інструментів дає змогу дослідити історичні джерела, виявити вплив різних художніх стилів на літературний процес, провести текстологічне дослідження оригінальних рукописів та варіантів твору. Аналогові матеріали також охоплюють авторські замальовки, нотатки письменників, їхні коментарі до творів, що допомагає відтворити процес творчого пошуку автора та визначити, як різні мистецькі впливи позначилися

на літературному тексті. Важливою частиною традиційного аналізу є використання мистецьких каталогів, картинних галерей, архівів звукозаписів, які містять матеріали, що безпосередньо пов'язані з літературним твором або його автором.

Цифрові технології, що застосовуються в інтермедіальному аналізі, охоплюють візуальні архіви, аудіобазы, інтерактивні цифрові платформи, програмне забезпечення для автоматизованого аналізу тексту та мультимедійного контенту. До основних інструментів належать електронні бібліотеки, віртуальні картинні галереї, бази кінематографічних ресурсів, аудіовізуальні архіви. Для прикладу, цифрові платформи, такі як Europeana, Google Arts & Culture, Wikimedia Commons, містять величезні обсяги матеріалів, які дають змогу проводити інтермедіальні дослідження, встановлюючи зв'язки між текстами та їхніми мистецькими репрезентаціями. Використання цифрових архівів дає можливість здійснювати глибокий аналіз художнього тексту через зіставлення його з живописними полотнами, музичними композиціями, театральними постановками та кіноадаптаціями.

Автоматизація процесів інтермедіального аналізу здійснюється завдяки застосуванню штучного інтелекту, нейронних мереж, алгоритмів машинного навчання, які дозволяють аналізувати великі масиви текстових і візуальних даних, встановлювати закономірності між різними мистецькими формами, здійснювати комп'ютеризований порівняльний аналіз літературних творів та їхніх мистецьких інтерпретацій. Використання технологій штучного інтелекту уможливорює автоматичне виявлення міжетекстових зв'язків, стильових відповідностей, повторюваних мотивів у різних видах мистецтва. Для прикладу, алгоритми обробки природної мови, такі як GPT та BERT, дозволяють аналізувати семантичні зв'язки між літературними текстами, виявляти їхні спільні риси та відмінності, створювати порівняльні таблиці для аналізу художніх концепцій.

У сфері візуального аналізу застосовуються технології комп'ютерного зору, які дають змогу автоматично розпізнавати художні стилі, кольорові

схеми, композиційні рішення, що використовуються у живописі, кіно та інших візуальних мистецтвах. Програми для аналізу зображень, такі як DeepArt, Google Vision AI, можуть ідентифікувати художні стилі, визначати спільні композиційні принципи між різними творами мистецтва, що є цінним для проведення інтермедіальних досліджень. Це дозволяє виявляти закономірності у використанні художніх прийомів у літературі та образотворчому мистецтві, аналізувати, яким чином візуальні образи трансформуються у текстових структурах та навпаки [19, с. 6].

У музичному аналізі застосовуються алгоритми розпізнавання музичних патернів, що допомагають встановлювати зв'язки між ритмічною організацією літературного тексту та музичними композиціями. Для прикладу, програми, такі як Sonic Visualiser, Audacity, аналізують частотні характеристики музичних творів, що дозволяє визначити їхній ритмічний зв'язок із поетичними текстами або прозовими творами, написаними в особливій мелодійній манері. Це сприяє більш глибокому аналізу музичних впливів на літературний процес, а також дослідженню того, яким чином літературні твори можуть бути адаптовані у музичних формах. Іншою сферою автоматизації є створення інтерактивних платформ для інтермедіального аналізу, які об'єднують різні види мистецтва в єдиному аналітичному просторі. Розроблення таких платформ дає змогу проводити комплексні дослідження взаємодії літератури, музики, живопису, театру та кіно, а також створювати візуальні карти зв'язків між творами. Для прикладу, платформи, що використовують віртуальну та доповнену реальність, забезпечують можливість інтерактивного аналізу текстів, дозволяючи користувачам взаємодіяти з художніми образами в мультимедійному форматі.

Використання автоматизованих систем аналізу відкриває нові можливості для інтермедіальних досліджень, спрощує обробку великих масивів інформації, прискорює процес встановлення мистецьких зв'язків, дозволяє систематизувати дані для подальших досліджень. Інтеграція таких

технологій в освітній процес сприяє підвищенню рівня аналітичного мислення учнів, розширенню їхніх навичок роботи з цифровими ресурсами, формуванню здатності до комплексного осмислення літературних текстів у взаємодії з іншими видами мистецтва.

Порівняльний аналіз у межах дослідження інтермедіального аналізу є основним методом, що дозволяє встановлювати зв'язки між літературними творами та іншими медійними об'єктами, такими як живопис, музика, театр, кіно та цифрові мистецькі форми. Його використання спрямоване на виявлення структурних, стилістичних, тематичних і концептуальних відповідностей між різними видами мистецтва, що дозволяє глибше зрозуміти особливості художніх процесів та способи трансформації змісту в межах різних культурних форматів. Порівняльний метод дозволяє розглядати літературний текст не як ізольоване явище, а як частину ширшого художнього простору, в якому різні форми мистецтва взаємодіють, доповнюють одна одну та створюють нові смисли [13, с. 20].

Для прикладу, аналіз літературного твору у порівнянні з його кінематографічною адаптацією дозволяє дослідити, яким чином режисери інтерпретують текстову основу, трансформуючи її в аудіовізуальний наратив. Виявлення відповідностей між текстовою та візуальною формами дає можливість оцінити стилістичні рішення, зміни у трактуванні сюжетних ліній, акцентуацію на певних мотивах та художніх символах. Використання порівняльного аналізу в межах літературно-кіноаналітичного дослідження дозволяє розкрити відмінності між словесним і кінематографічним способом подачі інформації, визначити художні засоби, які використовуються у кожному з цих форматів, та простежити, як змінюється семантичне наповнення тексту в процесі його екранної адаптації.

Так само порівняльний аналіз застосовується у співставленні літературного твору із живописними репрезентаціями, що створювалися на його основі або відображають аналогічну тематику. Для прикладу, дослідження взаємозв'язків між романом та художнім полотном дозволяє

простежити, як колористичні рішення, композиція, гра світла і тіні у візуальному мистецтві корелюють із описами пейзажів, настроєвою атмосферою, метафоричною структурою літературного тексту. Це дає можливість визначити, яким чином різні художні засоби працюють на створення єдиного емоційного ефекту в різних формах мистецтва. Подібний аналіз застосовується й у контексті дослідження взаємодії літератури з музикою. Співставлення літературного тексту та музичного твору, написаного на його основі, або ж композиції, що відображає аналогічні емоційні переживання, дозволяє визначити ритмічні відповідності між текстовою та звуковою формами, виявити темпоральну організацію образної структури та оцінити ступінь взаємозв'язку між словесним і музичним мисленням автора та композитора.

Структурно-функціональний підхід, що використовується для аналізу інтермедіальних зв'язків, ґрунтується на дослідженні функцій, які виконують міжмистецькі взаємодії в художньому тексті та способів їхньої організації. Цей підхід дозволяє визначити механізми інтеграції різних видів мистецтва у літературний текст та проаналізувати, яким чином ці взаємозв'язки впливають на художню композицію твору. Структурно-функціональний метод застосовується для виявлення рівнів міжмистецької взаємодії, визначення принципів їхнього функціонування та аналізу взаємовідносин між текстовими, візуальними, звуковими та кінематографічними компонентами художнього твору.

Для прикладу, використання цього підходу в аналізі літературного тексту, що містить елементи музичного або візуального мистецтва, дозволяє простежити, яким чином музичні або живописні мотиви впливають на загальну семантичну структуру твору. Дослідження структурних механізмів взаємодії між текстом і зображенням у літературі дає можливість визначити принципи створення візуальних асоціацій у художньому тексті, способи використання колористичних ефектів у словесному описі, засоби візуалізації сюжетних елементів. У межах функціонального аналізу розглядається

питання про те, які завдання виконує інтермедіальний компонент у тексті, чи він є допоміжним художнім засобом, що підсилює емоційний вплив на читача, чи виступає самостійним елементом художньої структури.

Методика структурно-функціонального аналізу застосовується також у дослідженні театральних адаптацій літературних творів. Виявлення механізмів сценічної трансформації тексту дозволяє визначити, яким чином драматургічні, режисерські та сценографічні засоби змінюють його сприйняття. Аналіз театральних вистав на основі літературних текстів дозволяє дослідити взаємодію вербальних, візуальних та аудіальних компонентів у процесі постановки, визначити їхню функціональну значущість у створенні сценічного образу. Використання структурно-функціонального підходу в аналізі театральної інтерпретації дає можливість оцінити, як різні режисерські школи трактують літературний текст, які художні засоби застосовують для передачі авторської ідеї, яким чином зміна просторово-часової організації сцени впливає на сприйняття сюжету.

Застосування структурно-функціонального методу дозволяє досліджувати не лише безпосередні зв'язки між різними мистецькими формами, а й механізми їхньої взаємодії в межах єдиної художньої структури. Аналізуючи функціональну значущість інтермедіальних зв'язків у літературному тексті, можна визначити рівень їхньої інтегрованості у загальну композицію, простежити особливості взаємодії між елементами різних мистецтв, виявити закономірності їхнього функціонування в художньому просторі.

Поєднання порівняльного та структурно-функціонального аналізу дозволяє здійснити комплексне дослідження інтермедіальних зв'язків у літературі та інших мистецтвах, виявити закономірності їхнього функціонування, оцінити їхній вплив на художню семантику тексту та його сприйняття. Використання цих методів у освітньому процесі сприяє розвитку в учнів навичок міждисциплінарного аналізу, розширенню їхнього культурного кругозору, формуванню вміння працювати з різними видами

мистецької інформації, що є необхідною складовою сучасної гуманітарної освіти. Застосування порівняльного методу дозволяє навчити учнів самостійно знаходити аналогії між літературним текстом і його мистецькими інтерпретаціями, а структурно-функціональний аналіз допомагає осмислювати зв'язки між різними видами мистецтва як єдину систему художньої взаємодії. Це створює можливості для глибшого розуміння літературних текстів, усвідомлення механізмів міжмистецьких впливів та розвитку комплексного мислення в освітньому процесі.

Експериментально-дослідна робота була спрямована на оцінювання ефективності застосування методики інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури в старших класах. Аналіз отриманих даних здійснювався на основі кількісних та якісних показників, що дозволило оцінити зміни у рівні засвоєння матеріалу, рівень аналітичного мислення учнів, їхню здатність до встановлення міжмистецьких зв'язків, а також вплив методики на загальну мотивацію до вивчення літератури. Вибірка дослідження складалася з 30 учнів, поділених на контрольну та експериментальну групи, по 15 учнів у кожній. Контрольна група навчалася за традиційною методикою, що базувалася на текстоцентричному аналізі художніх творів, тоді як в експериментальній групі використовувався метод інтермедіального аналізу, що передбачав залучення живопису, музики, кіно та театру у процес дослідження літературних текстів.

Кількісний аналіз результатів дослідження здійснювався на основі оцінювання успішності учнів до і після застосування методики. Було визначено середній бал контрольної групи перед експериментом, який складав 7,1 за 12-бальною шкалою, тоді як середній бал експериментальної групи був на рівні 7,3. Після завершення навчального курсу за розробленою методикою середній бал у контрольній групі зріс до 7,8, що свідчить про незначне покращення успішності, тоді як у експериментальній групі цей

показник досяг 9,2, що демонструє значне зростання рівня засвоєння матеріалу. Отже, різниця між групами після експерименту склала 1,4 бала, що вказує на ефективність запропонованої методики.

Для оцінювання рівня розвитку аналітичних навичок було проведено тестування, що містило завдання на встановлення міжмистецьких зв'язків, аналіз художніх текстів у контексті інших видів мистецтва, інтерпретацію літературних творів на основі їхніх візуальних та музичних адаптацій. До початку експерименту середній рівень успішності учнів у виконанні таких завдань складав 64% у контрольній групі та 66% у експериментальній групі. Після навчального курсу у контрольній групі цей показник зріс до 71%, тоді як у експериментальній групі він досяг 89%. Це свідчить про зростання рівня здатності учнів до аналізу літературного тексту у міжмистецькому контексті на 23% у експериментальній групі, тоді як у контрольній групі покращення становило лише 7%.

Одним із показників ефективності методики було оцінювання рівня мотивації учнів до вивчення зарубіжної літератури. Для цього використовувалося анкетування, у якому учням пропонувалося оцінити своє ставлення до предмета за 10-бальною шкалою. До початку експерименту середній показник мотивації у контрольній групі становив 6,2, тоді як у експериментальній групі – 6,5. Після завершення навчального курсу цей показник у контрольній групі зріс до 6,9, тоді як у експериментальній групі – до 8,7. Це свідчить про значне підвищення інтересу до вивчення літератури серед учнів, які навчалися за методикою інтермедіального аналізу.

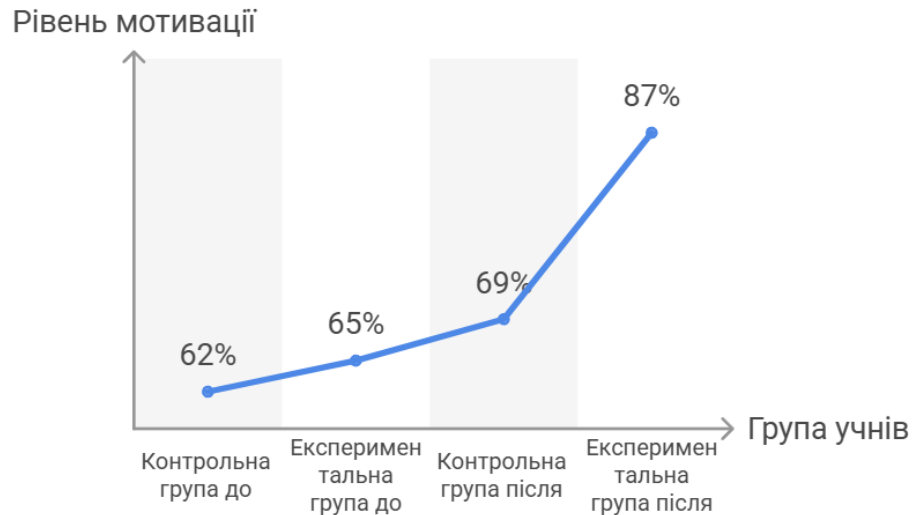

Рис. 2.1. Підвищення мотивації учнів до навчання зарубіжної літератури

Якісний аналіз результатів дослідження здійснювався на основі аналізу учнівських творчих робіт, їхньої активності під час дискусій та рівня аргументованості відповідей на уроках. Було відзначено, що учні експериментальної групи частіше використовували міжмистецькі зв'язки у своїх аналізах літературних творів, демонстрували здатність до більш глибокого осмислення художніх текстів у культурному контексті. Під час дискусій вони частіше наводили паралелі між літературними сюжетами та їхніми візуальними чи музичними адаптаціями, що свідчить про розвиток у них аналітичного мислення та вміння працювати з різними видами мистецької інформації.

Кількісні показники формування аналітичних навичок оцінювалися за результатами тестування, яке включало завдання на визначення взаємозв'язків між літературними та мистецькими творами, аналіз художніх текстів у контексті їхніх візуальних або музичних репрезентацій, а також формулювання обґрунтованих висновків щодо взаємодії між різними видами мистецтва. Початковий рівень успішності учнів у контрольній групі становив 58% правильних відповідей, тоді як в експериментальній групі цей показник був на рівні 61%. Після завершення навчального курсу в контрольній групі

рівень засвоєння матеріалу зріс до 67%, що свідчить про незначне покращення, тоді як в експериментальній групі цей показник досяг 88%, що демонструє підвищення рівня розвитку аналітичних навичок на 27%.

Таблиця 2.1

Оцінювання ефективності методики використання інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури в старших класах на основі кількісного та якісного аналізу

Показник	Контрольна група (до експерименту)	Експериментальна група (до експерименту)	Контрольна група (після експерименту)	Експериментальна група (після експерименту)	Різниця
Середній бал за 12-бальною шкалою	7,1	7,3	7,8	9,2	1,4 (покращення в експериментальній групі)
Рівень успішності аналітичних навичок (%)	64%	66%	71%	89%	23% (покращення в експериментальній групі)
Мотивація до вивчення зарубіжної літератури (10-бальна шкала)	6,2	6,5	6,9	8,7	2,2 (покращення в експериментальній групі)
Активність у дискусіях та аргументація	Звичайний рівень	Звичайний рівень	Покращена активність	Високий рівень активності та аргументації	Зростання в експериментальній групі
Рівень розвитку аналітичних навичок за тестуванням (%)	58%	61%	67%	88%	27% (покращення в експериментальній групі)

Окремо оцінювалася здатність учнів до порівняльного аналізу літературних текстів та їхніх мистецьких адаптацій. Для цього використовувалася серія завдань, що передбачала порівняння літературного твору з його візуальною або музичною репрезентацією, визначення спільних мотивів, художніх прийомів та композиційних рішень. До початку експерименту середній рівень виконання таких завдань у контрольній групі становив 62%, тоді як в експериментальній групі – 64%. Після завершення курсу у контрольній групі цей показник зріс до 70%, тоді як в експериментальній групі він досяг 92%, що свідчить про суттєве покращення навичок порівняльного аналізу у групі, що навчалася за методикою інтермедіального аналізу [2, с. 8].

Для оцінювання рівня аргументованості висновків, які формували учні в ході освітнього процесу, було проведено аналіз їхніх письмових робіт, що включали есе та творчі проекти. У контрольній групі на початку дослідження середній рівень аргументованості висновків у письмових роботах оцінювався у 5,8 бала за 10-бальною шкалою, тоді як в експериментальній групі цей показник був на рівні 6,1 бала. Після завершення курсу рівень аргументованості у контрольній групі зріс до 6,5 бала, тоді як у експериментальній групі – до 8,9 бала. Це свідчить про те, що учні експериментальної групи значно покращили здатність формувати структуровані та логічно обґрунтовані висновки на основі аналізу взаємодії між літературними та мистецькими творами.

Для додаткової перевірки ефективності методики було проведено опитування серед учнів експериментальної групи щодо їхніх вражень від застосування інтермедіального аналізу. 82% респондентів зазначили, що використання живопису, музики та кіно допомогло їм краще зрозуміти зміст літературних творів, 74% висловили думку, що такий підхід сприяв розвитку їхніх творчих здібностей, а 69% відзначили, що заняття стали більш цікавими та інтерактивними. Це свідчить про позитивне сприйняття методики серед учнів та її потенціал для покращення освітнього процесу.

Узагальнення отриманих даних показало, що методика використання інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури в старших класах сприяє розвитку творчих здібностей учнів, підвищує рівень їхньої зацікавленості мистецтвом та стимулює активну участь у творчій діяльності. Високий рівень залученості учнів до проєктної роботи, їхня здатність до самостійного формування міжмистецьких зв'язків, розвиток навичок комплексного аналізу художніх творів свідчать про ефективність методики у освітньому процесі.

Перспективи розвитку методики інтермедіального аналізу передбачають її подальшу адаптацію до освітніх програм, розробку навчальних матеріалів, що містять комплексні міжмистецькі завдання, інтеграцію цифрових технологій у процес навчання. Використання інтерактивних ресурсів, мультимедійних платформ, віртуальних архівів мистецтва дозволить розширити можливості застосування інтермедіального аналізу, зробити його більш доступним та ефективним у освітньому процесі. Дослідження також показало, що методика може бути адаптована для використання у курсах не лише зарубіжної літератури, а й історії мистецтва, культурології, мовознавчих дисциплін, що дозволить створити інтегровану систему гуманітарної освіти.

Розширення методичних підходів до застосування інтермедіального аналізу може передбачати використання доповненої реальності для візуалізації літературних сюжетів, розробку інтерактивних навчальних програм, що дають учням змогу самостійно досліджувати міжмистецькі зв'язки, а також створення освітніх платформ, де матеріали різних мистецьких напрямів будуть інтегровані у єдиний навчальний простір. Такий підхід дозволить не лише поглибити рівень аналізу художніх творів, а й сприятиме розвитку навичок роботи з цифровими ресурсами, формуванню міждисциплінарного мислення та підвищенню загального рівня культурної компетентності учнів.

Отримані результати підтверджують, що методика використання інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури в старших класах є ефективним інструментом для розвитку творчих здібностей учнів, формування у них глибшого розуміння мистецтва, розширення їхніх аналітичних навичок та здатності до самостійного осмислення літературних текстів у культурному контексті. Впровадження цієї методики у систему середньої освіти сприятиме розвитку інтеграційних підходів до вивчення літератури, забезпечить нові можливості для аналізу мистецьких творів та підвищить рівень загальної освіченості учнів у сфері культури та мистецтва.

Висновки до другого розділу

Проведене дослідження підтвердило ефективність застосування інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури в старших класах. Аналіз ходу експериментально-дослідної роботи засвідчив, що систематичне використання міжмистецьких зв'язків значно підвищує рівень засвоєння літературного матеріалу учнями та сприяє розвитку їхніх аналітичних, критичних і творчих навичок. Використання порівняльного та структурно-функціонального методів дозволяє учням усвідомлювати комплексну взаємодію різних видів мистецтва, що формує глибше розуміння літературного твору.

Експериментальні дані показали, що учні експериментальної групи демонструють вищу активність під час обговорень, більш аргументовані висновки у творчих роботах і здатність самостійно виявляти міжмистецькі зв'язки. Це свідчить про те, що інтермедіальний підхід сприяє розвитку комплексного підходу до аналізу художніх текстів та формує навички міждисциплінарного мислення, що відповідає сучасним вимогам гуманітарної освіти.

Порівняння результатів контрольної та експериментальної груп підтвердило переваги інтермедіального аналізу над традиційними

текстоцентричними підходами. Учні експериментальної групи показали вищі середні бали та більш стабільні позитивні зміни у розвитку аналітичних та творчих компетентностей. При цьому відзначено значне підвищення мотивації до вивчення літератури, що є важливим фактором формування стійкого інтересу до предмета та активної участі у освітньому процесі.

Важливо підкреслити, що методика інтермедіального аналізу є універсальною та гнучкою. Вона може бути адаптована до різних художніх творів, рівнів підготовки учнів та форм навчальної діяльності.

Таким чином, результати дослідження засвідчують, що впровадження інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури сприяє формуванню у старшокласників критичного, аналітичного та творчого мислення, розширює їх культурний та естетичний кругозір, створює умови для активної міждисциплінарної взаємодії та розвитку ключових компетентностей, що є визначальними для сучасної гуманітарної освіти.

ВИСНОВКИ

Аналіз наукових праць із проблеми дослідження і результати експериментально-дослідницької роботи з упровадження методики використання інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури в старших класах дали змогу дійти таких висновків.

Інтермедіальний аналіз є методологічним інструментом, що дає змогу розглядати літературний твір у контексті його взаємодії з іншими мистецькими формами. Інтермедіальність як феномен визначається через взаємозв'язки між словесною, візуальною, аудіальною та кінематографічною структурами, які формують багатопланову семантичну систему тексту. Інтермедіальні зв'язки впливають на читацьке сприйняття, збагачуючи можливості інтерпретації тексту, створюючи додаткові конотації та розширюючи межі художнього розуміння. Для прикладу, взаємодія літератури з живописом проявляється через використання екфразису, символічної колористики та структурних композиційних аналогій, що змінюють спосіб побудови художнього простору. Аналогічно, музичні алюзії, ритмічна організація тексту, поліфонічність композиції формують звукову атмосферу твору, що впливає на його емоційне наповнення та стильову специфіку. Кінематографічна інтермедіальність проявляється через монтажні техніки, динамічну зміну кадрів, ефект візуального письма, що формує особливий тип наративної структури.

Інтермедіальність є основою для літературознавчих досліджень, оскільки дає змогу розглядати текст як частину глобального культурного процесу, що розгортається у взаємодії різних знакових систем. Використання інтермедіального підходу в аналізі художнього твору сприяє виявленню міжмистецьких зв'язків, що формують додаткові рівні смислу. Застосування компаративного методу дозволяє порівнювати літературний текст із живописними, музичними та кінематографічними аналогами, що сприяє комплексному аналізу твору. Семіотичний підхід допомагає розглядати текст

як складну знакову систему, де вербальні структури взаємодіють із невербальними елементами. Герменевтичний аналіз дозволяє простежити, яким чином інтермедіальні включення впливають на інтерпретаційні стратегії читача та формують багаторівневе прочитання тексту.

Застосування інтермедіального аналізу у викладанні зарубіжної літератури в старших класах стикається з низкою методичних труднощів. Однією з основних проблем є відсутність чіткої адаптації цього підходу до шкільної програми, що зумовлено орієнтацією навчальних курсів на традиційні форми літературного аналізу. Це обмежує можливість розгляду тексту в контексті його взаємодії з іншими мистецькими системами, що потребує зміни методичних підходів. Додатковою проблемою є необхідність підготовки педагогів до роботи з інтермедіальними зв'язками, що вимагає міждисциплінарних знань у галузі музики, живопису, театру та кіномистецтва. Також труднощі створює недостатня технічна забезпеченість шкіл, що ускладнює використання мультимедійних матеріалів для аналізу міжмистецьких зв'язків. Розв'язання цих проблем можливе через розробку інтегрованих навчальних програм, що передбачають міждисциплінарний аналіз літературного тексту, створення навчальних посібників, що містять методичні рекомендації для роботи з інтермедіальними зв'язками, а також використання мультимедійних технологій у викладанні літератури. Інтермедіальний аналіз у шкільному навчанні відкриває нові можливості для осмислення літературного тексту, формує у школярів аналітичне мислення та сприяє розширенню їхніх інтерпретаційних навичок.

Дослідження стану проблеми у шкільній практиці показало, що сучасні методики навчання зарубіжної літератури здебільшого орієнтовані на традиційний текстоцентричний аналіз, що не враховує міжмистецькі зв'язки. Аналіз навчальних програм і підручників засвідчив, що інтермедіальні підходи застосовуються фрагментарно, а методичні рекомендації щодо їхньої реалізації в освітньому процесі залишаються недостатньо розвиненими. Інноваційні методики, такі як інтегроване навчання, використання

мультимедійних ресурсів та цифрових технологій, все ще не стали системним інструментом у викладанні літератури, що зумовлює необхідність їхньої адаптації до сучасних освітніх стандартів. Основними проблемами впровадження інтермедіального аналізу є недостатня підготовка педагогів до його застосування, відсутність відповідних методичних розробок та обмежені можливості технічного забезпечення шкіл.

Методика використання інтермедіального аналізу в освітньому процесі була розроблена з урахуванням сучасних педагогічних технологій та потреб учнів у формуванні міжпредметних зв'язків. Було визначено, що ефективне використання інтермедіального аналізу потребує застосування цифрових та аналогових технологій, які дозволяють здійснювати комплексний аналіз літературного тексту у взаємодії з іншими видами мистецтва. До таких технологій належать інтерактивні навчальні платформи, електронні бібліотеки, мультимедійні архіви, що містять візуальні та аудіальні матеріали, а також інструменти штучного інтелекту, що можуть автоматизувати процеси аналізу міжмистецьких зв'язків. Використання цифрових технологій дозволяє значно підвищити ефективність освітнього процесу, зробити його більш інтерактивним і доступним для учнів.

Методологічна база експерименту ґрунтувалася на поєднанні порівняльного аналізу та структурно-функціонального підходу, що дозволило оцінити рівень розвитку аналітичних навичок учнів, їхню здатність до встановлення міжмистецьких зв'язків та формулювання обґрунтованих висновків. Використання порівняльного аналізу дало змогу виявити закономірності взаємодії між літературними текстами та їхніми мистецькими адаптаціями, а структурно-функціональний підхід дозволив оцінити, яким чином міжмистецькі зв'язки впливають на загальну композицію твору та його сприйняття.

Результати експериментально-дослідної роботи показали, що застосування інтермедіального аналізу позитивно впливає на рівень засвоєння навчального матеріалу, розвиток аналітичного мислення та

формування навичок міждисциплінарного аналізу. Аналіз отриманих даних засвідчив, що після впровадження методики середній рівень успішності в експериментальній групі зріс на 1,4 бала за 12-бальною шкалою (з 7,3 до 9,2), тоді як у контрольній групі покращення становило лише 0,7 бала. Рівень здатності учнів до порівняльного аналізу художніх текстів та їхніх мистецьких інтерпретацій збільшився з 64% до 92%, що свідчить про ефективність методу у розвитку аналітичних навичок. Крім того, рівень самостійного пошуку міжмистецьких зв'язків серед учнів експериментальної групи зріс із 27% до 76%, що підтверджує розвиток їхньої здатності до творчого мислення.

Вплив методики на творчу діяльність учнів оцінювався за рівнем виконання мистецьких проєктів, їхньої оригінальності та самостійності. Аналіз показав, що у контрольній групі 58% учнів виконували творчі завдання, тоді як в експериментальній групі цей показник досяг 84%. Рівень складності виконаних робіт також був вищим у групі, де застосовувався інтермедіальний аналіз, оскільки 72% учнів експериментальної групи створювали багатокomпонентні творчі проєкти, що містили візуальні, текстові та аудіальні матеріали, тоді як у контрольній групі більшість учнів обмежувалися традиційними есе або презентаціями. Рівень самостійності виконання завдань також суттєво зріс – з 38% до 69%, що свідчить про розвиток у учнів здатності до самостійного дослідження та формулювання висновків.

Отримані результати підтверджують ефективність запропонованої методики та її значущість для покращення освітнього процесу в старших класах. Методика сприяє розвитку аналітичного та творчого мислення учнів, підвищує рівень їхньої залученості до навчання, формує здатність до самостійного аналізу літературних творів у контексті інших мистецтв. Подальше вдосконалення методики дозволить адаптувати її до новітніх освітніх тенденцій та забезпечити підвищення якості навчання у сфері літературної освіти.

Проведене дослідження не охоплює всіх аспектів досліджуваної проблеми, перспективи подальших досліджень убачаємо в з'ясуванні особливостей застосування інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури в 5-9 класах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко О. Українська література. Київ. Грамота. 2022. 288 с.
2. Анхим О.І. Художні інтерпретація як чинник літературної творчості. Інтертекстуальність. Діалог. Традиція. Держава і регіони. Серія. Гуманітарні науки. 2018. №4. 3–9.
3. Баран Е. Мультиплікація як медіа у формуванні особистості в епоху інформаційного суспільства. 2017. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 4. 3. 213-221. URL: <http://surl.li/piggf> (дата звернення: 13.03.2025).
4. Барнич О.В., Мамчич О.Б., Найдьон К.В. Буктрейлер як засіб мотивації молодших школярів до читання. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки. Реалії та перспективи. 2021. Вип. 79. Т. 1. 192–196.
5. Безусяк І.А., Закалюжний Л.В. Підходи до дослідження екранізації як феномену інтермедіальності. Житомир. Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2020. 24-30.
6. Бітківська Г.В. Сучасний український літературний журнал як інтермедіальний текст. Київ. Київський університет імені Бориса Грінченка. 2020. 522 с.
7. Бондаренко Ю.І. Словесно-образний аналіз літературного твору в школі. Первинний рівень застосування. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2018. №4. 49–57.
8. Брюховецька Л., Канівець А. Українська анімація. 2018. Київ. Фенікс. 264 с.
9. Вишневська О. Методика використання екранізації художнього твору при вивченні польської літератури. 2020. Волинь філологічна. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5245113> (дата звернення: 13.03.2025).
10. Гаврилук Н. Адаптація, екранізація і нові форми візуальності. 2016. Філологічні семінари. Київ. Нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. 19. 72-80.
11. Генералюк Л. Взаємодія літератури і мистецтва. Тернопіль. Редакційно-видавничий відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка. 2018. 81-89.

12. Глеб О.В. Формування у старшокласників уміння інтерпретувати ліричні та ліро-епічні твори української літератури. Дис. канд. пед. наук. ДВНЗ Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Київ. 2016. 277 с.
13. Гоголь Н.В. Висвітлення проблеми використання суміжних видів мистецтв у процесі вивчення української літератури. Київ. УОВЦ Оріон. 2020. 31-37.
14. Гонюк О.В., Нощенко Ю.Г. Застосування інноваційних технологій під час вивчення роману у віршах Маруся Чурай. Українські студії в європейському контексті. 2023. №7. 314–319.
15. Горболіс Л.М. Міжмистецькі контакти українського тексту. Суми. Видавництво СумДПУ імені А.С. Макаренка. 2021. 312 с.
16. Гордієнко О.А., Когут М.В. Інтеграція різних видів мистецтв на уроках українського читання. URL: <https://vseosvita.ua/library/integracia-riznih-vidiv-mistectv-na-urokah-literaturnogo-citanna-196298.html> (дата звернення: 13.03.2025).
17. Гундорова Т. Література на полі медій. Київ. Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка Національної академії наук України. 2018. 7-11.
18. Демченко О.В. Нові підходи до зацікавлення учнів читати українські твори. URL: <https://naurok.com.ua/novi-pidhodi-do-zacikavlennya-uchniv-chitati-ukra-nski-tvori-229251.html> (дата звернення: 13.03.2025).
19. Добинда Т. Діана Вінн Джонс. Мандрівний замок Хаула. Поєднання елементів казки та детективу у творі. 2020. URL: <http://surl.li/pgodx> (дата звернення: 13.03.2025).
20. Дроздовський Д. Концепція літературної освіти. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:CVePtHw8hwMJ:https://dyvoslovo.com.ua/statt> (дата звернення: 13.03.2025).
21. Дубинович Є.О. Літературно-художній текст і кінотекст. Інтермедіальна складова. 2022. Кривий Ріг. 65 с.

22. Зарубіжна література. 7 клас. Підручник для закладів загальної середньої освіти. 2022. Київ. Видавничий центр Академія. 271 с. URL: https://pidruchnyk.com.ua/1688-5_zarlit_nikolenko.html (дата звернення: 13.03.2025).
23. Зарубіжна література. 7-9 клас. Модельна навчальна програма. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/901/90119/Zarubizhna_literatura_7-9_kl_Voloshchuk_.pdf (дата звернення: 13.03.2025).
24. Качак Т.Б. Українська література для дітей та юнацтва. Київ. ВЦ Академія. 2016. 352 с.
25. Клочек Г. Інтертекстуальність як чинник художньої енергії літературного твору. Слово і Час. 2019. № 1. 12-24.
26. Коваль М.О. Інтермедіальні аспекти творчого самовираження кілійського поета Володимира Сімейка. URL: <http://dSPACE.idgu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1047> (дата звернення: 13.03.2025).
27. Ковпик С.І. Аналіз тексту художнього твору літератури як базис філологічної освіти. Навчально-методичний посібник. Кривий Ріг. Видавництво КРН. 2020. 98 с.
28. Коломієць Н. Реалізація крос-культурних взаємин при вивченні світової літератури студентами-філологами. Nowoczesna edukacja. Lodz. 2015. №1. S. 170–173.
29. Коломієць Н., Яременко Н. Культурологічна компетенція в контексті фахової підготовки вчителя зарубіжної літератури. Наукові записки. Серія. Філологічні науки. Кропивницький. 2020. Вип. 187. С. 665–670.
30. Методології сучасної літературної компаративістики. Збірка наукових праць відділу компаративістики Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України. Ред. Сиваченко Г.М. Київ. 2020. 633 с. URL: http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/3405/1/2020Metodologii_literaturnoi_comparativistik.pdf (дата звернення: 13.03.2025).

31. Модельна навчальна програма Українська література. 5-6 класи. Київ. Міністерство освіти і науки України. 2021. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH> (дата звернення: 13.03.2025).
32. Москаленко А. Інноваційні технології на уроках зарубіжної літератури. 2019. Зарубіжна література в школі. 13/14. 3-6.
33. Муравецька Я.С. Візуальні форми зображення в реалістичній прозі. Київ. Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України. 2019. 186 с.
34. Наливайко Д. Література в системі мистецтв як галузь компаративістики. Київ. Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України. 2018. 13-47.
35. Недайнова Т.Б. Урок літератури як урок мистецтва у творчій лабораторії майбутнього вчителя-філолога. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2018. №7(321). 187-195.
36. Нежива Л.Л. Теорія і практика вивчення літературних напрямів українського письменства в школі. Полтава. ПНПУ імені В.Г. Короленка. 2016. 356 с.
37. Ніколенко О.М. Книжка для вчителя. Зарубіжна література. 7 клас. Київ. Грамота. 2015. 248 с.
38. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. Міністерство освіти і науки України. 2016. 40 с. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 13.03.2025).
39. Овдійчук Л. Контекстний аналіз художнього твору. Львів. Новий світ. 2023. 171 с.
40. Овдійчук Л. Повість «Серце пільми» Джозефа Конрада і кінофільм Ф. Копполи «Апокаліпсис сьогодні». Norwegian Journal of development of the International Science. No 119/2023. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10055038> (дата звернення: 13.03.2025).

41. Овдійчук Л., Примич Г. Сучасна авторська казка як жанр у контексті шкільної літературної освіти. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ. Збірник наукових праць. Випуск 25. Рівне. РВЦ МЕРУ ім. акад. С. Дем'янчука. 2019. 129-137. URL: <http://surl.li/otbgc> (дата звернення: 13.03.2025).

42. Овдійчук Л.М. Інтертекстуальність як один із методів аналізу художнього твору на уроках літератури. URL: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_48/19.pdf (дата звернення: 13.03.2025).

43. Овдійчук Л.М. Контекстний аналіз художнього твору. Теорія і практика. Львів. Новий Світ-2000. 2021. 171 с.

44. Папушина В., Шевчук Л. Застосування літературного квест-методу на уроках компаративного аналізу. Дивослово. 2016. №11. 2–9.

45. Пастушкова І.С. Використання засобів мистецтва на уроках літератури. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:X3gLKgMeBC4J:https://uchika.in.ua/vikoristannya-zasobiv-mistectva-na-urok> (дата звернення: 13.03.2025).

46. Поляк О.І. Методика компаративного аналізу художнього твору та його екранізації в закладах середньої освіти. 2024. ПВНЗ «МЕРУ ім. акад. С. Дем'янчука». Рівне. 101 с.

47. Приходько О. Стратегія літературознавчого аналізу художнього твору у процесі підготовки старшокласників до складання ЗНО. Актуальні проблеми в системі освіти. Загальноосвітній навчальний заклад – доуніверситетська підготовка – вищий навчальний заклад. 2018. Київ. НАУ. 138–141.

48. Приходько Т.А. Психолого-педагогічні аспекти використання різних видів мистецтва на уроках зарубіжної літератури. Охтирка. Охтирська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3. URL: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:s2c_WsLQTtEJ:https://urok.osvita.ua/materials (дата звернення: 13.03.2025).

49. Салюк Б. Проблема інтертекстуального прочитання роману Марка Твена Пригоди Тома Соєра. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Філологічні науки. Київ. Міленіум. 2016. Вип. 245. С. 230-236.

50. Сафарян С.І. Компаративний аналіз творів української та зарубіжної класики як засіб формування національних і загальнолюдських духовних цінностей учнів. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2017. № 2. С. 402-406.

51. Сучасні тенденції методики навчання. Колективна монографія. За заг. ред. проф. З. П. Бакум. Кривий Ріг. КДПУ. 2023. 251 с.

52. Терлига Н., Хамаза Ю. Діана Вінн Джонс Мандрівний Замок Хаула. Цикл уроків для позакласного читання. 7 клас. Зарубіжна література. 2019. № 3. С. 18-33.

53. Токмань Г.Л. Екзистенціально-діалогічне прочитання художнього тексту. Вибрані студії. Ніжин. Видавець Лисенко М.М. 2016. 336 с.

54. Тригуб І.А. Компаративний аналіз художнього твору на заняттях літературних курсів за вибором. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки. 2016. Вип. 140. С. 272-275.

55. Удовиченко Л. Методика навчання зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти. 2022. Київський університет імені Бориса Грінченка. 121 с.

56. Українська література. 10–11 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 13.03.2025).

57. Уліщенко В.В. Особливості організації навчання літератури учнів покоління Z. Обрії. 2017. Вип. 2. С. 112-114.

58. Фасоля А.М. Літературна освіта. Компетенції. Компетентності. Компетентнісний підхід до вивчення української літератури в основній школі. Київ. Сам. 2017. С. 8-29.
59. Чух Г. Використання кіноекранізації творів у сучасній шкільній літературній освіті. Таврійський вісник освіти. 2017. № 2. С. 239-246.
60. Яременко Н., Коломієць Н. Креолізовані тексти як складова дидактичного дизайну літературознавчих дисциплін. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 57. Т. 3. Дрогобич. 2022. С. 203–209.
61. Byron L. Mazeppa. Ode. London. John Murray. 1819. 85 p. URL: <https://archive.org/details/mazeppaarpoem02byrogoog/page/n10/mode/2up> (дата звернення: 13.03.2025).
62. Pasek J. Chryzystom. Pamietniki. Wydawnictwo. Iskry. 2023. 624 p.
63. Stabler J. Byron. Postmodernism and Intertextuality. The Cambridge Companion to Byron. Cambridge. Cambridge University Press. 2004. P. 265–284.

ДОДАТКИ

Додаток А

План-конспект уроку

Клас: 10

Тема: Міжмистецький діалог у вивченні античної літератури (Гомер і Есхіл).

Тип уроку: комбінований, з елементами інтермедіального аналізу.

Мета: сформувати в учнів цілісне уявлення про античну культуру через взаємодію літератури, живопису, музики і театру; розвинути навички компаративного та інтермедіального аналізу.

Обладнання: колонки або мультимедійна система для прослуховування музики, комп'ютер або ноутбук для відтворення аудіо та відео, проєктор або інтерактивна дошка для демонстрації зображень і відеофрагментів, зображення античних амфор, фресок і картин художників, фотографії реконструкцій давньогрецьких театрів і кадри сучасних вистав, уривки з «Іліади» Гомера та трагедії Есхіла «Прометей закутий», робочі аркуші для порівняльного аналізу тексту та зображень, аркуші паперу, кольорові олівці, фломастери, ножиці, клей для колажів, комп'ютери або планшети для створення міні-проектів, програми для колажів, відео та музики, інтерактивна дошка для запису висновків, маркери або крейда для записів під час обговорень.

Хід уроку:

1. Мотиваційний блок. Учитель пропонує учням прослухати короткий аудіофрагмент у стилі епічної музики (наприклад, реконструкцію давньогрецької ліри або сучасну інструментальну адаптацію). Після прослуховування ставиться запитання: «Які образи у вас постають, коли звучить така музика? З яким жанром чи сюжетом це асоціюється?»

Учні висловлюють припущення, а вчитель підводить їх до теми: зв'язок античної літератури з музикою, живописом, театром.

2. Актуалізація знань. Коротка бесіда про те, що учні знають про міфологію, героїчні сюжети, театр давніх греків.

Важливо зосередити увагу на тому, що античний текст не існував сам по собі – він від початку був пов'язаний із перформативністю, музикою, ритмом, трагедійним хором, живописом на амфорах.

3. Пояснення нового матеріалу. Інтермедіальність як ключ до розуміння античності. Учитель пояснює, що інтермедіальний аналіз – це спосіб читання текстів у взаємодії з іншими мистецтвами.

У випадку Гомера й Есхіла це особливо доречно, бо:

- античні твори збереглися у формі, тісно пов'язаній із музикою (епічний спів);
- трагедія – синтетичний вид мистецтва, що об'єднує текст, рух, музику, костюм, сценографію;
- антична тематика присутня в живописі, скульптурі, кінематографі.

На цьому етапі демонструються зображення античних амфор із сценами «Іліади» та міфів, фрагменти реконструкцій давньогрецького театру.

3.2. Інтермедіальний аналіз «Іліади» Гомера.

Елемент 1. Текст і живопис.

Учитель демонструє учням кілька зображень:

- вазопис сцени «Гектор і Андромаха»;
- фрески з Пестума;

- картини С. Гейсона, Дж. Флаксмана, Енгра про Ахілла.

Учні порівнюють текст Гомера та його візуальні інтерпретації, відповідаючи на питання: «Що художник вважав головним у сцені?» Як у тексті передано емоції та які художні засоби використовує живопис?» «Які елементи збігаються, а що художник змінив?»

Елемент 2. Текст і музика.

Прослуховується реконструкція давньогрецького епічного співу (у доступному форматі). Питання до класу

- «Чи відчувається ритмічність, притаманна гекзаметру?»;
- «Як музика впливає на сприйняття образів?»;
- «Чи змінюється ставлення до героїв, якщо слухати текст у музичному супроводі?».

3.3. Інтермедіальний аналіз трагедії Есхіла «Прометей закутий».

Елемент 1. Театральність. Учитель демонструє фото реконструкцій античного театру, кадри з вистав різних театрів світу.

Учні аналізують:

- як різні режисери репрезентують образ Прометея;
- як сценографія, світло, колір, костюм впливають на сприйняття тексту;
- як хор функціонує як окремий естетичний інструмент.

Елемент 2. Есхіл і образотворче мистецтво.

Демонструються картини Гюстава Моро, Рібейри, Ромена, скульптурні зображення Прометея.

Проблемні питання:

У яких образах художники репрезентують страждання героя?

Що спільного між літературним образом і візуальною версією?

Чому Прометей так часто з'являється у мистецтві різних епох?

4. Практична частина

Завдання 1. Порівняльний аналіз Учні отримують уривок з «Іліади» та одне з живописних зображень.

Потрібно визначити:

- настрій сцени;
- способи передачі емоцій у тексті й на зображенні;

- що художник переосмислив або підкреслив.

Завдання 2. Міні-проект (групи)

Створити власну інтермедіальну інтерпретацію образу Прометея.

Формати:

- колаж;
- коротка відеосцена;
- ілюстрація;
- добір музики як «саундтреку» до твору.

Групи аргументують свої рішення.

Завдання 3. Аналітична вправа. Учні мають визначити, чому інтермедіальність – це ефективний метод у вивченні античної літератури.

5. Підсумок уроку. Учитель підкреслює, що античність – це синтез мистецтв. Інтермедіальний аналіз допомагає оживити античний текст і побачити, як він існує у культурі XX-XXI століття.

Рефлексія. Учні обговорюють, що нового вони дізналися про античну літературу та її зв'язок з іншими видами мистецтва. Вони аналізують, як інтермедіальний підхід допоміг глибше зрозуміти тексти, виявити взаємозв'язки між літературою, живописом, театром і музикою. Кожен учень може відзначити, що саме його здивувало або зацікавило під час аналізу, і як цей досвід змінює їхнє уявлення про стародавню культуру та її вплив на сучасність.

План-конспект уроку

Клас: 10.

Тема: Реалізм XIX століття в інтермедіальній перспективі

Тип уроку: комбінований, з елементами інтермедіального аналізу.

Мета уроку: сформувати в учнів цілісне уявлення про європейський реалізм XIX століття через поєднання літературного аналізу з візуальними, кінематографічними та музичними джерелами. Показати, як художні системи різних медіа відображають соціальні суперечності епохи, психологію «маленької людини», міську культуру, побут, працю та становлення індивідуальності.

Обладнання: мультимедійний проектор або інтерактивна дошка; презентація з репродукціями картин Г. Курбе, Ж.-Ф. Мілле, Г. Дом'є; роздруковані ілюстрації до романів Ч. Діккенса та кадри з ранніх фільмів братів Люм'єр; уривки з екранізацій реалістичних творів (без зазначення конкретних назв, за вибором учителя); роздаткові матеріали для інтермедіального аналізу (картки з поняттями, завданнями, зображеннями); папір, ножиці, маркери для створення колажів (або доступ до смартфонів/планшетів для цифрових колажів); аудіоколонки (за потреби – для демонстрації музичного фону як елемента атмосфери епохи); таблиця або схема «Ключові ознаки реалізму XIX ст.» для фронтальної роботи; зошити або робочі аркуші для виконання мікроесе та аналітичних завдань.

Хід уроку:

1. Привітання.

2. Актуалізація знань. Учитель ставить запитання: Які ознаки ви вважаєте визначальними для реалізму? Як художники чи режисери сьогодні показують «правду життя»? Чи може мистецтво бути одночасно естетичним і соціально критичним?

Після короткої дискусії вчитель підводить до основної думки: «Реалізм – це загальна культурна стратегія відтворення реальності через різні медіа».

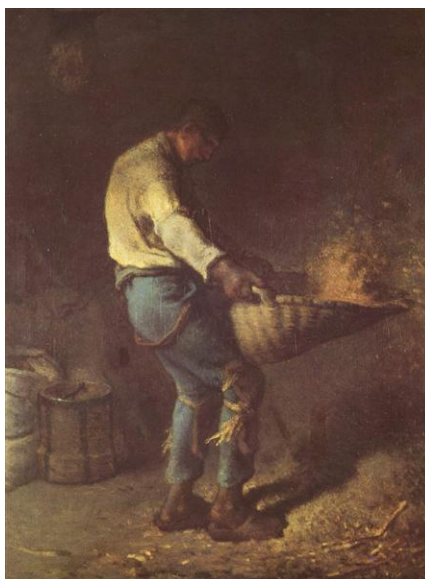
3. Пояснення нового матеріалу.

Соціально-історичні умови формування реалізму. Учитель коротко описує:

- індустріалізація;
- розвиток міст;
- формування нових соціальних класів;
- зростання економічної нерівності;
- розчарування в романтизмі та його героїчних моделях.

Паралель у живописі:

- роботи Гюстава Курбе («Каменотеси», «Похорон в Орнані») як візуальні аналогії «повсякденності»;
- роботи Жана-Франсуа Мілле («Сіять», «Збиральниці колосків»), які підкреслюють фізичну працю і соціальну правду.

4. Літературні моделі реалізму.

Франція. Оноре де Бальзак «Людська комедія» – панорама суспільства, культ грошей, конфлікт поколінь. Гюстав Флобер «Пані Боварі» – психологізм, деталь як засіб викриття ілюзій.

Англія. Чарлз Діккенс («Пригоди Олівера Твіста», «Домбі і син») – доля дитини в місті, соціальна нерівність, моральна відповідальність.

Відеопаралель: уривки з екранізацій (будь-яких сучасних, без точних назв), які демонструють візуалізацію соціальних контрастів.

Українська традиція. Іван Нечуй-Левицький, «Кайдашева сім'я» – реалізм мовної поведінки, побутові сцени як соціальний конфлікт. Микола Чернишевський, «Що робити?» – побут як простір соціальних експериментів та ідей, образ «нової людини».

Німеччина. Теодор Фонтане, «Ефі Бріст» – стриманий психологізм, доля жінки в патріархальному суспільстві.

5. Інтермедіальний аналіз.

I рівень. Асоціативно-образні паралелі.

Учні отримують роздруковані репродукції:

- Курбе «Похорон в Орнані»
- Мілле «Збиральниці колосків»
- ілюстрації до романів Діккенса середини XIX століття
- кадри з раннього кінематографа братів Люм'єр

Завдання учнів: обрати один літературний образ (герой Діккенса, Франсуаза з творів Флобера тощо) і встановити, яка візуальна репрезентація найближча до атмосфери тексту.

II рівень. Структурно-композиційні відповідності.

Учні розглядають:

- композицію роману Діккенса: чергування драматичних та комічних епізодів;

- композицію картин Мілле чи Курбе: центральна деталь, простір дії, співвідношення світла й тіні;
- монтаж у ранньому кіно: фіксація буденності.

Завдання: проаналізувати, як композиційні рішення впливають на зображення соціальної реальності.

Наприклад, Діккенс використовує протиставлення середовищ так само, як Курбе протиставляє світло й тінь, зосереджуючи увагу на найбільш вразливих фігурах.

ІІІ рівень. Концептуальні паралелі. Тут учні працюють у групах. Їм пропонується концепт:

- «маленька людина»;
- «жінка в системі соціальних обмежень»;
- «місто як середовище моральних випробувань»;
- «праця як умова виживання».

Групи формують короткі тези: як цей концепт виявляється у Діккенса, Флобера, Бальзака, і як він зображений у живописі чи кадрах раннього кіно.

Необхідно зрозуміти, як різні медіа по-різному артикулюють соціальні проблеми, але їхня критика реальності має спільне джерело – прагнення до правди.

6. Практична частина. Завдання 1. Візуальна реконструкція Учні створюють власний колаж (можна на телефоні або на папері): він має містити 5-7 зображень, які найточніше відповідають реаліям твору одного з реалістів.

При оцінюванні звертати увагу:

- наскільки обґрунтовано обрані елементи;
- чи є логіка композиції;
- чи можна за колажем зрозуміти соціальну проблематику тексту.

Завдання 2. Мікроесе «Сцена, яку я бачу» Учням пропонується обрати короткий епізод: наприклад, опис вулиці в романі Діккенса, покої пані Боварі у Флобера.

Потрібно написати 10-12 речень про те, як би виглядала ця сцена у фільмі чи на картині. Це – розвиток навички трансмедіального мислення.

Завдання 3. Порівняльна дискусія. Учитель пропонує твердження: «Реалізм – це мистецтво, яке не боїться показувати людину у її справжніх обставинах». Учні мають навести приклади з трьох медіа: тексту, живопису та кіно.

7. Підсумок уроку. Учитель узагальнює. Реалізм – це естетика правди. У різних медіа вона проявляється по-різному, але завжди ґрунтується на точності деталей, увазі до людини, соціальній критиці. Інтермедіальний аналіз дозволяє побачити, що теми праці, бідності, міста, становлення особистості – універсальні, незалежно від того, чи вони подані у слові, фарбі чи русі камери.

8. Домашнє завдання.

Варіант 1 (творчий): створити коротке порівняння (0,5 стор.) між фрагментом реалістичного твору і будь-яким сучасним соціальним відео/фото (допускається власне фото).

Варіант 2 (аналітичний): письмово встановити інтермедіальні паралелі між твором одного реаліста та картиною XIX століття (на вибір – Курбе, Мілле, Дом'є).

Анотація

Гулієва Д.О. Методика застосування інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури в старших класах.

У магістерській роботі зроблено спробу розв'язати проблему застосування інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури в старших класах. Автор формулює теоретичні засади дослідження, зокрема характеризує поняття інтермедіальності, її ознаки в художньому творі; розглядає інтермедіальність як інтерпретаційну основу для літературознавчих досліджень, а також аналізує методичні бар'єри застосування інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури. На цій основі автор розробив методику використання інтермедіального аналізу на уроках зарубіжної літератури в старших класах. Отримані результати експерименту підтверджують ефективність запропонованої методики та її значущість для покращення освітнього процесу в старших класах. Методика сприяє розвитку аналітичного та творчого мислення учнів, підвищує рівень їхньої залученості до навчання, формує здатність до самостійного аналізу літературних творів у контексті інших мистецтв. Подальше вдосконалення методики дозволить адаптувати її до новітніх освітніх тенденцій та забезпечити підвищення якості навчання у сфері літературної освіти.

Ключові слова: зарубіжна література, інтермедіальний аналіз, методика навчання, літературознавчий аналіз, старші класи, творчі навички, аналітичне мислення, міждисциплінарна освіта.

Huliieva D.O. Methodology of Applying Intermedial Analysis in Foreign Literature Lessons in Senior Classes

The master's thesis attempts to address the problem of applying intermedial analysis in foreign literature lessons in senior classes. The author formulates the theoretical foundations of the study, in particular characterizes the concept of intermediality and its features in a literary work; examines intermediality as an interpretative basis for literary studies; and analyzes the methodological barriers to applying intermedial analysis in foreign literature lessons. On this basis, the author developed a methodology for using intermedial analysis in foreign literature lessons in senior classes. The results of the experiment confirm the effectiveness of the proposed methodology and its significance for improving the educational process in senior classes. The methodology contributes to the development of students' analytical and creative thinking, increases their engagement in learning, and forms the ability to independently analyze literary works in the context of other arts. Further refinement of the methodology will allow it to be adapted to modern educational trends and ensure the improvement of teaching quality in the field of literary education.

Keywords: foreign literature, intermedial analysis, teaching methodology, literary analysis, senior classes, creative skills, analytical thinking, interdisciplinary education.